Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н Каразіна
Історичний факультет
Кафедра нової та новітньої історії

ДИПЛОМНА РОБОТА

На тему: Українська Православна Церква в Північній та Південній Америці (кінець XIX – перша чверть XXI століття)

Студента IV курсу, групи ІС-42
Спеціальності: 032 Історія та археологія
Ілинича Андрія Івановича
Керівник: доктор. історичних. наук
Станчев Михайло Георгійович
Національна шкала_____
Кількість балів:____ Оцінка:ECTS____

Члени комісії:

1._____

2._____

3._____

Харків 2025

ЗМІСТ

ВСТУП 3

РОЗДІЛ 1. ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В АМЕРИЦІ 13

1.1. Початок української еміграції до Америки та формування перших релігійних громад 13

1.2. Соціально-економічне становище українських емігрантів 22

1.3. Роль церкви у збереженні національної ідентичності українців у діаспорі 28

РОЗДІЛ 2. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК УПЦ В ПІВНІЧНІЙ АМЕРИЦІ . 36

2.1. Формування перших українських православних парафіїв у США та Канаді 36

2.2. Інституційне оформлення УПЦ в США 43

2.3. Розвиток УПЦ в Канаді 51

РОЗДІЛ 3. УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В ПІВДЕННІЙ АМЕРИЦІ 55

3.1. Особливості формування українських православних громад у Бразилії та Аргентині 55

3.2. Розвиток церковних структур та парафіяльного життя 60

3.3. Культурно-просвітницька діяльність церкви 65

ВИСНОВКИ 70

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 72

ВСТУП

Актуальність дослідження теми зумовлена забезпеченням вивчення важливості релігії як елемента національної ідентичності для українців у діаспорі. Розвиток Української Православної Церкви в Америці є основним фактором соціокультурної адаптації українських емігрантів, а також ключовим моментом у формуванні українських релігійних і культурних традицій на континенті.

Наукова актуальність дослідження української православної церкви в Північній та Південній Америці зумовлена недостатньою кількістю систематизованих робіт, які охоплюють історичний шлях формування та розвитку церковних структур у цих регіонах. Це дослідження важливо для розуміння того, як релігія, як і сама Українська Православна Церква, впливала на процеси соціальної та культурної адаптації українських емігрантів в умовах американської діаспори. Особливо важливою є роль церкви у збереженні національної ідентичності, рідної мови, традицій та звичаїв серед українців, що переїхали за океан у кінці XIX – першій чверті XX ст.

Суспільно-політична актуальність цієї теми пов’язана з тим, що Українська Православна Церква в Америці стала одним із основних факторів консолідації українців в діаспорі, сприяючи їх інтеграції в нові суспільно-політичні реалії. Сьогодні, в умовах глобалізації та зростання інтересу до питань національних меншин, дослідження діяльності українських церков у світі можуть сприяти кращому розумінню ролі релігійних інститутів у підтримці національної самобутності, а також у формуванні політичної та соціальної свідомості українців за кордоном.

Українська еміграція до Америки є однією з важливих сторінок в історії національної ідентичності українців за межами батьківщини. Мільйони українців, які в середині XIX – на початку XX ст. залишили свою рідну землю, шукали кращих умов для життя, а також хотіли зберегти свою культуру, традиції і релігію в новому середовищі. Одним із важливих елементів цієї еміграції стало

формування релігійних громад, серед яких значну роль відіграла Українська Православна Церква.

Церква стала не тільки духовною опорою для емігрантів, але й чинником національної ідентичності збереження українців у діаспорі. Крім того, православні громади були засновані на основі релігійних традицій, які активно сприяли згуртуванню українців у нових умовах життя. кінця кінця XIX – першої чверті XXI ст. Українська Православна Церква в Америці пройшла складний шлях розвитку, від перших релігійних громад до інституційного оформлення церковних структур у США, Канаді, Бразилії та Аргентині.

Об'єкт дослідження :Українська Православна Церква в Північній та Південій Америці від релігійного життя та збереження духовної ідентичності українських емігрантів до її ролі у збереженні національної культури, мови, традицій та громадської активності в нових умовах проживання.

Предмет дослідження: Особлива увага приділяється тому, як ця релігійна інституція стала не лише духовним осередком для емігрантів з України, а й важливим чинником збереження національної ідентичності, мови, традицій і єдності українських громад за кордоном. Українська православна церква, створена емігрантами в різні історичні періоди, стала своєрідним «мостом» між Батьківщиною та на американському континенті. Вона виконувала важливу місію не лише задовольняла духовні потреби вірян, а й сприяла розвитку громадської активності, освіти, збереженню культури та національної пам'яті. У дослідженні розглядаються історичні етапи становлення церкви, її організаційна структура, взаємодія з іншими православними та релігійними громадами, а також сучасні виклики та перспективи розвитку.

Хронологічні межі дослідження: дослідження охоплюють період від кінця XIX століття до першої чверті XXI століття. Цей період є ключовим для розвитку Української Православної Церкви в Америці, адже саме в цей час відбуваються основні етапи еміграції українців до Америки, формування перших релігійних громад, а також становлення церковних структур у нових країнах.

1. Кінець XIX століття — початок великої хвилі еміграції українців до Північної та Південної Америки, що зумовлено соціально-економічними та політичними умовами на території України. В цей час починаються перші релігійні громади, а також розпочинається процес інституційного оформлення Української Православної Церкви в Америці.
2. Перша чверть XXI століття — період, у якому відбувається розвиток та інституціоналізація Української Православної Церкви в діаспорі, зокрема, відбувається важливе оформлення церковних структур у США, Канаді, Бразилії та Аргентині. вибір того, цей період є помилкою для аналізу сучасних аспектів діяльності українських православних громад в Америці.

Тереторіальні рамки дослідження: межі дослідження охоплюють:

1. Північну Америку — зокрема, США та Канаду, де сформувалися найбільші українські емігрантські громади, що включають як православних, так і греко-католиків. Це ключові країни для становлення Української Православної Церкви в Америці.
2. Південну Америку — зокрема, Бразилію та Аргентину, де також сформовані українські православні громади. Хоча в цій країні менше українських емігрантів, але їх релігійне та культурне життя стало місцем для національної збереження ідентичності українців на цьому континенті.

Історіографічний огляд: Треба зазначити що для цієї теми інформації для такої роботи не таке велике, В цій роботі були викорастанні роботи української історіографії. Дослідження Української Православної Церкви в Канаді займає помітне місце в українській діаспорній історіографії. Література з цієї теми охоплює як історичні, так і географічні аспекти розвитку церкви, включаючи становлення парафій, церковне управління, духовну освіту, місіонерську діяльність і взаємодію з українською громадою. Одним з ключових авторів є Роман Еренюк, відомий дослідник української діаспори. У своїх працях, зокрема у книзі *"Ukrainian Canadians: A Survey of Their Portrayal in English-Language Works" та "Короткий опис історії УПЦ в Канаді"* він надає огляд релігійного життя українців у Канаді, включаючи аналіз ролі УПЦ як духовного і культурного центру. Еренюк наголошує на важливості церкви у збереженні української ідентичності, мови й традицій. Наукові праці інших авторів - Пола Юзика: *"The Ukrainian Greek Orthodox Church of Canada, 1918–1951"*. Юрія Мулика-Луцика "Історія Української Греко-Православної Церкви в Канаді" (Вінніпег, 1989. Т. 4) : Українська Греко-Православна Церква в Канаді в юрисдикції архиєпископа Івана Теодоровича, роботи Стефана Ярмуся "Формування феномену Українського православ'я в Америці.", Тараса Міненко "Українська Православна Церква діаспори в її інституційному багатоманіттію" та "Заснування в Канаді Української Православної Митрополії", які є дослідникам українських церков у діаспорі.

Друга важлива група літератури для нашого дослідження є ювілейні збірники та синодальні публікації УПЦ, особливо видання, присвячені 50-літтю та 90-літтю церкви, які містять хроніки, біографії священників, географічну карту парафій і аналітичні розвідки про діяльність єпархій. Ювілейні та хронікальні видання:«Пропамятна книга три ювілеї 1921–1966» (Лос-Анджелес, 1966). Ювілейні збірники до 50-, 75- і 90-річчя УПЦ. Праці священнослужителів: митрополита Іларіона (Огієнка), архієпископа Івана Теодоровича. У цих

збірниках описано розгортання церковної структури в провінціях Саскачеван, Манітоба, Альберта, Онтаріо та Британська Колумбія.Значущим є також внесок митрополита Іларіона (Огієнка), який не лише керував УПЦ, а й залишив багатий доробок із церковної історії, мовознавства та богослов'я. Його твори поглиблюють розуміння духовного фундаменту церкви та її місії в умовах еміграції.У сучасних працях акцент робиться на канонічних змінах, зокрема переході УПЦ під омофор Константинопольського патріархату у 1990 році, а також на соціокультурних викликах, пов'язаних з асиміляцією, демографічним спадом та інтеграцією молоді. Зарубіжні наукові публікації, серед яких праці Martynowych O., Procko B., Barriger L. дозволяють оцінити розвиток православних структур української діаспори у загальноамериканському контексті. Orest T. Martynowych Праця: *Ukrainians in Canada: The Formative Period, 1891–1924* (Університет Торонто) Ключові ідеї: Докладно досліджує становлення українських громад у Канаді. Звертає увагу на конфлікт між релігійною традицією (православ'я vs греко-католицизм) та канадською реальністю. Висвітлює, як частина іммігрантів шукала *автономну українську церкву*, незалежну від Московського чи Римського впливу. Описує створення Української православної церкви в Канаді (УПЦК) у 1918 році як результат цих пошуків. Bohdan Procko Праця**:** *The Ukrainian Orthodox Church of the USA: A History* (видана в Нью-Йорку, при підтримці УПЦ США) Ключові ідеї: Проливає світло на формування Української православної церкви США (УПЦ США)**.** Аналізує внутрішні виклики: мовний бар'єр, конфлікти з іншими юрисдикціями, боротьбу за автокефалію. Вказує на сильний вплив українського патріотизму та еміграційних рухів на структуру й ідентичність церкви. Lydia Barriger Спеціалізується на соціології релігії та культурній адаптації. Дослідження: Вивчає інтеграцію релігійних структур українських іммігрантів у багатоконфесійну американську реальність, Як православні парафії адаптувались до нових поколінь українців, що народилися вже в США/Канаді — мова богослужінь, роль жінок у парафії, соціальна активність церкви. Досліджує

також змішання етнічної та релігійної ідентичності, зокрема питання: Чи церква залишається українською, якщо парафіяни не говорять українською?

Таким чином, література про УПЦ поєднує в собі історичні, етнокультурні, географічні та богословські аспекти, формуючи комплексну картину розвитку церкви в багатонаціональному просторі Канади.

Джерельна база дослідження: Першою і важливою групою джерел є ***о****публіковані документи* Української Православної Церкви США та Канади, зокрема акти соборів, пастирські послання, статути. Інформація Константинопольського патріархату (для аналізу канонічного підпорядкування). Статистичні та демографічні джерела: Дані переписів населення США, Канади, Аргентини та Бразилії щодо релігійної належності українців. Аналітичні огляди української діаспори. Ця джерельна база дозволяє глибоко і об'єктивно аналізувати процеси становлення, розвитку, трансформації і сучасного стану Української православно церкви в Північній та Південній Америці.

Другою групою є програмні документи громадських організацій: офіційні тексти (статути, декларації, маніфести, програми діяльності), що визначають місію, цілі, засади та напрями діяльності структур, які функціонували при або у співпраці з УПЦ в еміграції. Вони є важливим джерелом для вивчення церковно-громадського життя української діаспори, її самоорганізації, ідеології та ролі УПЦ в інтеграційних і національно-релігійних процесах.

Третя група - це *офіційні звернення,* які є важливою формою публічної комунікації Української Православної Церкви в діаспорі. Вони відображають не лише релігійні та духовні позиції ієрархів, а й реакцію церкви на актуальні події в Україні та світі. У Північній Америці, особливо в США та Канаді, звернення Синодів, митрополитів та архієреїв УПЦ мають як духовний, так і суспільно-громадський характер. Наприклад: Заклики до єдності українського православ’я,

зокрема після створення Православної Церкви України (ПЦУ) у 2018 році. Пастирські послання на Великдень, Різдво, початок навчального року тощо**.** Реакції на війни, трагедії, пандемію COVID-19 (зокрема звернення у 2020–2022 роках із закликами до молитви, солідарності та гуманітарної допомоги Україні). Заяви проти агресії РФ та підтримка незалежності й суверенітету України (особливо після 2014 і 2022 років). Окреме місце займають меморандуми, обіжники та рішення соборів, які публікуються на офіційних сайтах церков, таких як uocofusa.org та uocc.ca.

У Південній Америці (переважно Бразилія, Аргентина) звернення мають подібний характер, але частіше орієнтовані на локальну громаду та збереження духовної традиції серед менш чисельної діаспори. Такі звернення є джерелом не лише релігійного, але й історико-культурного значення, оскільки документують позиції церкви в діаспорному середовищі щодо ключових подій в Україні та світі.

Четверта група - це *нормативно-правові акти та ділова документація* Української Православної Церкви в Північній та Південній Америках, які включають церковні статути, регламенти, а також рішення соборів, що регулюють внутрішню діяльність, богослужіння та взаємодію з громадою. Ці документи забезпечують правову основу для розвитку церкви в діаспорі. Документація охоплює різні типи діловодних документів, залежно від періоду, юрисдикції та рівня організації (парафії, єпархії, митрополії тощо).

Важливою джерельною групою є наративні джерела Письмові свідчення, що описують події, життя громади, духовенство та історію українського православ’я на Американському континенті. Ці джерела важливі для вивчення розвитку української діаспори, збереження її духовної ідентичності та церковного життя. Це особисті записи про життя в еміграції, служіння в церквах, будівництво храмів, відносини з місцевими громадами Спогади митрополита Іларіона (Огієнка) про заснування УАПЦ в Канаді. Спогади архієпископа

Михаїла Канадського про розбудову парафій УПЦ в США. Особисті щоденники та автобіографії священиків. Опис подій у парафіях: заснування громад, освячення храмів, святкування, приїзди ієрахівЮвілейні книги до 25-, 50-, 75-річчя парафій (наприклад, "50 років Свято-Покровської церкви в Торонто"). Хроніки місійної діяльності УПЦ у Бразилії чи Аргентині. Це журнали, бюлетені, звіти, які містять історичні статті, аналітику, виступи єпископату. Журнал "Вісник Української Православної Церкви в Америці". Бюлетень "Ukrainian Orthodox Word" (США). Канадський журнал "The Herald / Вісник". Зібрані свідчення старших членів церковних громад у межах історичних проєктів або досліджень. Проєкти українських дослідницьких центрів у Канаді (наприклад, Центр українських історичних студій при Альбертському університеті). Усна історія в архівах УПЦ в США. Окремі промови, звернення до пастви з нагоди релігійних чи суспільних подій, які мають історичну цінність Різдвяні й великодні послання українських архієреїв до діаспори. У них містяться звіти про життя громади, протоколи зборів, листування, які подають наративну картину історії.

Особові джерела - це документи індивідуального походження, які мають суб'єктивний характер і створені конкретними особами (священнослужителями, мирянами, церковними діячами) впродовж їхньої діяльності. Ці джерела є надзвичайно цінними для дослідження не тільки історії УПЦ у діаспорі, але й особистісного виміру віри, пастирства, ідентичності та емігрантського життя. Особисті свідчення про життя, служіння, еміграцію, участь у становленні церковних структур. *Митрополит Іларіон (Огієнко)* – його праці містять автобіографічні відомості про становлення Церкви в Канаді.*Архієпископ Михайло (Канадський)* – спогади про діяльність УПЦ в США.*Отець Степан Ковалів* – нотатки про служіння в Аргентині.

Періодика та діаспорна публіцистика: Газети та журнали: *«Свобода», «Українські вісті», «Український церковно-історичний журнал»*. Публікації у «Journal of Ukrainian Studies» (Канада, США). Діаспорна публіцистика слугувала

засобом зв'язку між парафіями, платформою для богословської дискусії, засобом популяризації української культури та ідентичності, а також літописом історії УПЦ за межами України. Інформування про діяльність єпархій, парафій, монастирів. Публікація офіційних документів і пастирських послань. Висвітлення богословських, культурних та суспільних тем. Документування історичних подій і персоналій. Формування релігійно-патріотичної свідомості українців в еміграції. "Ukrainian Orthodox Word" Орган: Української Православної Церкви США Мова: англійська та українська Виходить: з 1950-х років донині Тематика: пастирські листи, церковні новини, історичні статті, богословські роздуми, інформація про парафії. "Visnyk" (Вісник) Єпархіальна періодика різних парафій, зокрема Нью-Йоркської єпархії. Містить хроніку подій, статті про парафіяльне життя, духовні поради. "Church Life / Церковне Життя" Видавався в Нью-Джерсі, містив релігійні й національні матеріали, особливо активний у 1960–1980-х рр. "The Herald / Вісник" Орган: Української Православної Церкви Канади Мова: українська та англійська Виходить: від 1929 р. Теми: духовне життя, новини єпархій, богослов'я, культурні події, біографії. "Дзвін" Публікувався в Едмонтоні.Містив духовні роздуми, дописи про українську мову, культуру, боротьбу за автокефалію. "Світло" Релігійно-культурне видання УПЦ Канади, орієнтоване на молодь і освітні питання. "Життя і віра" / "Vida e Fé" (Бразилія) Двомовне видання (українська / португальська), орган православної місії. Публікувало статті про православ'я, українську культуру, життя парафій. "Церква і громада" (Аргентина) Інформаційний бюлетень українських православних парафій, зокрема в Буенос-Айресі. Містив матеріали про місцеве церковне життя, молодіжні ініціативи, події.

Таким чином, джераельна база дослідження є різноманітною і багатоплановою, що дозволило у комплексі проаналізувати становлення і багатогранну діяльність Української Православної Церкви в Північній та Південній Америці.

Мета роботи відбувається в комплексному дослідницькому становленні та розвитку Української Православної Церкви в Північній та Південній Америці в період з кінця XIX до першої чверті XXI століття. Основним призначенням є визначення ролі цієї церкви у збереженні національної ідентичності українців у діаспорі, а також аналіз інституційних та соціальних процесів, які сприяли формуванню релігійних громад на американському континенті.

Завдання роботи:

1. Проаналізувати початок української еміграції до Америки та її вплив на формування перших релігійних громад.
2. Дослідити соціально-економічне становище українських емігрантів, а також вплив цих факторів на розвиток церковних структур.
3. Вивчити роль Української Православної Церкви у збереженні національної ідентичності українців в умовах еміграції.
4. Дослідити процес формування перших православних парафій у США та Канаді, а також їх розвиток.
5. Розглянути інституційне оформлення Української Православної Церкви в США та Канаді, а також розвиток церковної діяльності в цих країнах.
6. Дослідити специфіку формування українських православних громад у Бразилії та Аргентині, а також розвиток церковних структур у цих країнах.
7. Оцінити культурно-просвітницьку діяльність Української Православної Церкви в Америці, зокрема її роль у збереженні культурних традицій і мови українців у діаспорі.

Методологічна база роботи: Сукупність наукових підходів, принципів і методів, які використовуються для всебічного і об’єктивного вивчення діяльності УПЦ в українській діаспорі Америки. Оскільки діяльність УПЦ за кордоном — явище релігійне, національне, культурне та історичне водночас, його дослідження потребує міждисциплінарного підходу.

Наукова новизна: Розглянуто УПЦ як багатофункціональну інституцію, що одночасно виконує релігійну, національно-культурну, освітню та інтеграційну роль серед українців в Америці. Висвітлено взаємодію УПЦ із громадськими організаціями, українськими світськими структурами, іншими конфесіями (УГКЦ, протестантами тощо). Введено до наукового обігу документи та літературу УПЦ США, Канади, Бразилії та Аргентини.

РОЗДІЛ 1. ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В АМЕРИЦІ

1.1. Початок української еміграції до Америки та формування перших релігійних громад

Масова еміграція українців до США розпочалася у 1877 році. Першим відомим представником цієї хвилі вважається Андрій (Агапій) Гончаренко, чернець Києво-Печерської лаври, який через свою участь в антикріпосницькому русі зазнав переслідувань. Згодом потік українських мігрантів значно зріс, і його можна умовно поділити на кілька етапів, кожен із яких мав власні причини та особливості.

Перша хвиля міграції, що тривала з кінця XIX століття до початку Першої світової війни, відбулася в період активної індустріалізації США. Головним місцем поселення українських іммігрантів стала Пенсильванія, де вони

працювали на шахтах і металургійних заводах. Також значна кількість оселилася в штатах Нью-Йорк, Нью-Джерсі та Коннектикут. Загалом у цей період до США виїхало близько 350 тисяч українців, переважно із Західної України (Галичини, Лемківщини, Буковини та Закарпаття). Варто зазначити, що рівень освіченості серед іммігрантів був дуже низьким — лише 1 % умів читати й писати [47].

Українська діаспора об'єднана навколо кількох організацій, зокрема православних, а також культурних центрів: 1) Української православної церкви св. Володимира (4025 Melrose ave., Los Angeles, CA, 90029 USA); 2) Української православної церкви св. Андрія Першозваного (1456 Sutherland, Los Angeles, CA, 90026 USA); 3) Української парафії Різдва Пресвятої Богородиці (5154 De Longpre ave, Los Angeles, CA,90027 USA); 4) Українського Культурного Центру (4315 Melrose ave., Los Angeles, CA, 90029 USA)

Формування української діаспори відбувалося поступово і тривало майже століття. Перші переселенці почали прибувати ще у 1920-х роках, шукаючи кращих умов життя та прагнучи зберегти рідну мову й культуру. Важливу роль у становленні громади відіграли ініціативні групи, що організовували заходи, створювали культурні осередки та розвивали релігійне життя.

Початкові роки об’єднання українців були непростими, оскільки бракувало власних приміщень і фінансової підтримки. Проте завдяки зусиллям активістів було організовано хор, придбано українські та американські прапори, започатковано перші культурні ініціативи. Згодом громада змогла запросити священика, що сприяло подальшому зміцненню українського осередку [62].

У 1946 році невелика група українців розпочала збір коштів для створення релігійної громади, а вже через кілька років було засновано українську парафію. Разом із духовним життям розпочалася й культурно-освітня діяльність – відкрилися школи, почали проводитися концерти та інші заходи, спрямовані на підтримку національної ідентичності.

Згодом громада змогла придбати землю для будівництва власного будинку. Завдяки фінансовій підтримці парафіян та значним пожертвам активістів у 1949 році розпочалося будівництво Українського Народного Дому,

який став центром культурного та громадського життя. Відкриття відбулося у 1950 році й супроводжувалося урочистими заходами.

У наступні роки громада продовжувала активну діяльність, організовувала концерти, релігійні святкування та пам’ятні заходи. Після завершення Другої світової війни відбулася нова хвиля еміграції, і багато переселенців приєдналися до вже сформованого українського середовища. Їхнім головним прагненням був пошук кращих умов життя та збереження національних традицій [79].

Сьогодні представники тієї хвилі еміграції, їхні діти та онуки продовжують підтримувати культурну спадщину, зберігають українську мову та передають наступним поколінням любов до своїх коренів. Вони цікавляться подіями в Україні, бажають її процвітання та зберігають зв’язок із Батьківщиною.

Одночасно з церковною діяльністю було започатковано культурно-освітню роботу. Відкрили рідну та недільну школи, де на початку навчалося десятеро дітей. Також розпочалася підготовка до вшанування пам’яті Тараса Шевченка, що culminated у проведенні урочистого Шевченківського концерту 30 березня 1947 року за присутності численної публіки. У цей період виникла ідея придбання власного приміщення, яке б слугувало не лише для богослужінь, а й для культурно-освітньої діяльності [2].

Значущою подією стало 6 грудня 1948 року, коли українська парафія в Лос-Анджелесі отримала договір, затверджений урядом штату Каліфорнія. Це надало їй юридичні права, зокрема можливість володіти майном. На початку 1949 року кількість засновників та фундаторів парафії сягнула 43 осіб, що знайшло своє відображення в Статуті.

У березні 1949 року парафія придбала земельну ділянку для будівництва українського церковного дому. Вартість цієї землі (120x155) на той час становила 9832,60 долара, однак парафія не мала достатніх коштів. Вихід із ситуації знайшли завдяки фінансовій підтримці родин Тимчуків і Михно. Будівництво Українського Народного Дому розпочалося в липні 1949 року [4].

Декілька родин надали позики від 500 до 1000 доларів без чітких термінів повернення. Родина Михно внесла всі свої заощадження — вісім тисяч доларів

— під символічний відсоток у 3%. До липня 1953 року всі позики були повернуті з відсотками. Значний внесок зробили парафіяни-робітники, які безоплатно відпрацювали 345 годин. Загальна вартість будівництва становила 20 796,40 долара.

Урочисте відкриття та освячення Українського Народного Дому відбулося 2 червня 1950 року. Будівля розміром 54x60 була відкрита святковим концертом та великим обідом. Протягом 1951 року українці Лос-Анджелеса активно проводили культурні заходи, зокрема концерт на честь Свята Державності 11 лютого, вшанування Тараса Шевченка в березні та святкування Великодня 29 квітня. Ця культурно-освітня робота тривала й надалі, набуваючи все ширшого розмаху [5].

Новий приплив українських емігрантів до Лос-Анджелеса відбувся у 1949–1950 роках. Багато переселенців долучилися до життя парафії та брали активну участь у релігійних і культурних заходах. Ця хвиля еміграції була зумовлена подіями, що настали після завершення Другої світової війни. Основними причинами переселення стали пошук кращих умов життя, працевлаштування та високої оплати праці. Деяких представників цієї хвилі та їхніх нащадків вдалося зустріти в Українській православній церкві під час різдвяних свят у січні 2016 року. Нині цим людям 75–95 років, вони зберегли гарний настрій, добре виглядають і вільно розмовляють українською мовою. Вони цікавляться подіями в Україні та щиро бажають її процвітання [6].

Від часу заснування парафії її члени прагнули побудувати власну церкву. На річних зборах 7 лютого 1954 року було вирішено створити окремий «Фонд Будівництва Церкви». До початку будівництва у 1961 році парафія накопичила в банках 40 тисяч доларів. Однак знайти архітектора, який би знав особливості українського церковного стилю, було непросто. Зрештою, доля звела парафіян із українським архітектором Юрієм Куриленком, який за символічну винагороду в 600 доларів не лише розробив проект, а й контролював процес будівництва. У березні 1961 року між парафією та архітектором було укладено угоду. В архівах будівництва зберігаються 58 листів із різними департаментами штату та

організаціями, а також специфікація на 30 сторінках і три великі плани споруди [7].

Українська громада прагнула побудувати простору церкву, яка могла б вміщувати більше людей для проведення шлюбних церемоній та похоронних відправ. Однак архітектурний департамент Лос-Анджелеса спочатку не давав дозволу на реалізацію цього задуму. Цікаво, що причиною відмови стали вимоги щодо розміру споруди та кількості паркувальних місць. Департамент визначив, що площа церкви не повинна перевищувати 36×60 футів, з урахуванням 150 сидячих місць у храмі та ще 15 на хорах. Виходячи з того, що в одній машині можуть прибути п’ять осіб, вимагалося передбачити стоянку для 33 автомобілів, аби транспорт вірян не створював незручностей для мешканців прилеглих вулиць. Таким чином, після врахування всіх вимог міський департамент будівництва у вересні 1961 року видав дозвіл на будівництво храму [8].

23 вересня 1961 року була прийнята пропозиція компанії Don Gill Co на суму 65 800 доларів, і з нею було укладено контракт. Перед початком будівництва, 15 жовтня того ж року, у день свята Покрови Божої Матері, громада урочисто освятила земельну ділянку під майбутню церкву. Вагому фінансову підтримку на реалізацію проєкту забезпечили пожертви української громади. Завдяки цьому зведення храму розпочалося без значних затримок.

Під час будівництва виникло питання щодо вікон. Спочатку планувалося встановити звичайне кольорове скло, але родина Паркер запропонувала виготовити вітражі із зображеннями святих. Ідея отримала значну підтримку, адже охочих профінансувати створення таких вікон виявилося більше, ніж самих вікон. Ескізи ікон підготував отець Петро Маєвський, а три з них – «Христос Бог-Слово», «Свята княгиня Ольга» та «Свята княгиня Олена» – були копіями фресок Свято-Володимирського собору в Києві. Загалом замовили одинадцять вітражних вікон із зображеннями святих, які були встановлені в середині квітня 1962 року [22].

Прикрасити храм допомагали самі парафіяни. Зокрема, було запропоновано оздобити стелю мозаїчним образом Христа Вседержителя.

Символічно, що ікона з'явилася у храмі саме на Різдво. Завдяки високій майстерності виконання вона зберігає свою велич і донині.

Загалом будівництво проходило організовано та дружно. Церква вийшла напрочуд красивою, і навіть ті, хто просто проходять повз, відзначають її велич. Часто студенти, які вивчають рисунок, збираються перед храмом і створюють його замальовки. Особливо вражаючим є вигляд двох вітражних вікон на фронтоні храму у вечірній час. Вони освітлюються та створюють неймовірний ефект до півночі. Це ікони «Христос Добрий Пастир», подарована родиною Деделюк, та «Янгол Молитви», пожертвувана родиною Гира [32].

Спільними зусиллями українська громада Лос-Анджелеса змогла реалізувати свої задуми. Від початку будівництва храму 19 жовтня 1961 року до його завершення 18 травня 1962 року було проведено величезний обсяг робіт. 17 червня 1962 року церкву урочисто відкрили та освятили. Святкове богослужіння супроводжував церковний хор, який виконав високомистецькі твори, зокрема «Вечірню» К. Стеценка.

Завдяки наполегливості та єдності українських родин у Лос-Анджелесі не лише зведено храм, а й створено потужний осередок українського життя. Діаспора продовжувала зростати за рахунок нових хвиль еміграції та народження дітей в українських сім'ях. Громада підтримувала свої традиції, відзначала важливі релігійні та національні свята, а також згуртовувала українців навколо культурних і духовних цінностей [36].

Український хор відіграє важливу роль у житті та розвитку місцевої парафії. Від моменту заснування ним керував С. Грод, а з 1948 року диригентом став І. Паркер, який активно залучав до співу свою родину. Попри невелику чисельність, хор відзначався високим рівнем музичної підготовки. Зокрема, на концерті, присвяченому 100-річчю з дня смерті Тараса Шевченка, він виконав урочисту кантату Миколи Лисенка на слова Лесі Українки «Вмер батько наш тай покинув нас». Під керівництвом настоятеля храму о. Петра Маєвського у виступі взяли участь 33 хористи.

Станом на 2016 рік церковний хор продовжував активно діяти, виконуючи богослужбові співи у недільні дні та під час релігійних свят. Завдяки підтримці о. Василя Саучура хор виконував Літургію трьох відомих українських композиторів – Стеценка, Кошиця та Леонтовича. На той час його очолювала регент Дебора Касперськи – американка українського походження. Її батьки родом з України, вона народилася в Канаді, а згодом разом із сім'єю переїхала до Лос-Анджелеса. Її донька вже з'явилася на світ у США [37].

Досліджуючи архівні матеріали 1960-х років, виявилено ім'я та світлину Ольги Василишин серед учасників хору. Її приємно вразило, що навіть у поважному віці Ольга та її сестра Настуся Совсун (Крейф) продовжують співати та брати активну участь у релігійних і культурно-мистецьких заходах. Хор постійно поповнюється новими голосами, зокрема молоддю, що сприяє його розвитку. Різдвяні колядки та святкові співи надають особливого звучання богослужінням і об'єднують українські родини, залишаючись частиною їхнього духовного життя.

Сучасні представники української громади, яких вдалося зустріти в українській православній церкві та Українському Народному Домі, виявилися привітними, толерантними та освіченими людьми. Серед них чимало студентів, які навчаються в університетах, добре обізнані з сучасними інформаційними технологіями та готові ділитися своїми знаннями, надавати інформаційну підтримку співвітчизникам.

Демографічні дані свідчать про зміни у складі української громади США. На початку XXI століття чисельність українців та осіб українського походження в країні становила близько 976 314 осіб, а у 2010 році в Каліфорнії проживало 92 943 українців [62; 5]. Переважна більшість із них народилася вже в США, і лише близько 20% становили безпосередні емігранти. Близько третини українців володіли українською мовою, а приблизно 143 тисячі осіб (15%) використовували її в побуті [38].

За статистичними даними 2006–2008 років, найбільша кількість людей, які спілкувалися українською в родині, проживала у таких штатах: Нью-Йорк – 22

462 особи, Каліфорнія – 17 350, Вашингтон – 17 175, Коннектикут – 3 190, Флорида – 5 141. Однак у 2010 році ці показники змінилися: у Нью-Йорку – 16 443 особи, у Каліфорнії – 16 215, у Вашингтоні – 18 907, у Коннектикуті – 1 767, у Флориді – 4 385.

Дані перепису 2010 року також засвідчують, що у Лос-Анджелесі 26,2% українців розмовляли вдома російською мовою, а лише 6,4% – українською [5]. Відповідно, спостерігається тенденція до зменшення числа носіїв української мови серед місцевої громади. У зв’язку з цим важливу роль відіграють українські культурні та освітні центри, які сприяють збереженню мови та традицій. Одним із таких осередків є Український культурний центр (УКЦ), що активно підтримує українську спільноту в Лос-Анджелесі [39].

Український культурний центр був заснований у 1940 році як неприбуткова організація, яка об’єднує представників української діаспори. Його головна мета – популяризація української культури, збереження традицій, підтримка освіти та розвиток української мови. Центр відіграє важливу роль у культурному житті громади, організовуючи лекції, концерти, кінопокази, виставки та інші мистецькі заходи. Для інформування українців про заплановані події видається щоквартальний бюлетень «Вісті» [46].

Щороку УКЦ долучається до проведення важливих громадських подій, таких як святкування Дня незалежності України, фестиваль писанки, а також вшановує пам’ять жертв Голодомору та інших історичних трагедій. Важливою складовою діяльності центру є підтримка українських освітніх та культурних ініціатив. Зокрема, УКЦ допомагає роботі української школи, танцювального ансамблю «Червона калина», художньої школи, Каліфорнійської асоціації допомоги Україні, національного хору «Кобзар» та Українського конгресу Америки. На початку 2016 року центр організував традиційні святкові заходи: 9 січня відбулося святкування «Маланки» за участю музичного гурту, а 17 січня – «Щедрий вечір», під час якого лунали колядки та щедрівки. Подібні події збирають від 250 до 320 гостей, серед яких не лише українці, а й вихідці з інших пострадянських країн. Українська громада Лос-Анджелеса дуже привітна та

дружня. Багато місцевих українців спілкуються рідною мовою, що створює атмосферу, подібну до Західної України, адже значна частина вихідців саме з цього регіону. Спілкування українською мовою дозволяє зберегти зв'язок із рідною землею та її культурою. Національний одяг, зокрема вишиванки, є невід'ємною частиною святкових заходів, де сім'ї з дітьми беруть активну участь у концертах та пам'ятних подіях, присвячених видатним особистостям та важливим історичним датам [52].

Основні хвилі міграції українців до США Формування української громади стало можливим завдяки кільком хвилям еміграції:

1. Перша хвиля (1880–1914 роки). Відбувалася до початку Першої світової війни й переважно охоплювала вихідців із Закарпаття, Галичини та Буковини. Головною причиною еміграції було прагнення знайти роботу та покращити матеріальні умови життя.

2. Друга хвиля (міжвоєнний період). Відзначалася зростанням міграції через складні економічні та політичні обставини в Україні. Більшість переселенців походила із Західної України та прикордонних територій.

3. Третя хвиля (Друга світова війна та повоєнний період). Під час війни та в перші повоєнні роки значну частину українських переселенців складали політичні біженці. Після завершення війни до США прибуло близько 100 тисяч українців, серед яких були військовополонені та колишні в'язні нацистських концтаборів у Німеччині й Польщі. Побоюючись репресій у Радянському Союзі, вони уникали повернення, прямуючи через Канаду до США, зокрема до Каліфорнії та Лос-Анджелеса.

4. Четверта хвиля (1990-ті роки – початок XXI століття). Основною причиною цієї хвилі еміграції стали економічні фактори. Українці прагнули кращих умов життя, вищих заробітків та стабільності. Багато з них приїхали до США за урядовими програмами працевлаштування, які сприяли залученню робітників до різних професійних сфер [63].

Отже, українська громада має глибоке історичне коріння та активно підтримує свою культуру, традиції й мову. Український культурний центр

відіграє ключову роль у збереженні національної ідентичності, організовуючи численні заходи та об'єднуючи українців різних хвиль еміграції.

Попри поступове зменшення використання української мови в побуті, діяльність таких осередків, як УКЦ, сприяє прогресу її популяризації та підтримці серед нових поколінь. Численні культурні ініціативи, освітні програми та святкові події сприяють зміцненню зв'язків між українцями в США та їхньою історичною батьківщиною.

Таким чином, українці не лише зберегли свою культуру, а й активно її розвивають, адаптуючи до сучасних умов життя за кордоном.

1.2. Соціально-економічне становище українських емігрантів

Соціально-економічне становище українських емігрантів, які належали до Української Православної Церкви в Північній та Південній Америці наприкінці XIX – першій чверті XXI століття, відображає складний шлях адаптації, боротьби за виживання та збереження національної ідентичності в умовах чужого культурного середовища. Масова еміграція українців до країн Західної півкулі розпочалася в останній чверті XIX століття і була зумовлена переважно соціально-економічними причинами: аграрним перенаселенням, малоземеллям, бідністю, національним та економічним гнітом на українських землях, що перебували під владою Австро-Угорської та Російської імперій. Цей процес посилився на початку XX століття і тривав у різних формах до середини XXI століття, охоплюючи кілька хвиль переселення [64].

Перша хвиля еміграції (кінець XIX – початок XX століття) була переважно трудовою. Українці, здебільшого селяни з Галичини, Закарпаття та Буковини, вирушали до США, Канади, Бразилії та Аргентини в пошуках кращого життя. У Північній Америці, зокрема в США та Канаді, вони часто оселялися в промислових регіонах або на вільних землях прерій. У США більшість працювала на шахтах, заводах і в будівництві, де умови праці були надзвичайно важкими: низька заробітна плата, дискримінація, висока смертність через аварії та хвороби. У Канаді значна частина емігрантів отримувала земельні наділи,

однак перші роки життя на фермах супроводжувалися виснажливою працею та ізоляцією. У Південній Америці, зокрема в Бразилії та Аргентині, українці займалися сільським господарством, працюючи на кавових плантаціях або обробляючи власні невеликі ділянки, але стикалися з суворими кліматичними умовами, браком інфраструктури та експлуатацією з боку місцевих землевласників [65].

Українська Православна Церква відіграла ключову роль у житті цих емігрантів, ставши не лише релігійним, а й соціальним осередком. Наприкінці XIX століття перші українські православні громади почали формуватися в США та Канаді завдяки священникам-емігрантам, таким як Агапій Гончаренко, який прибув до Америки в 1865 році. Церква допомагала зберігати культурну спадщину, мову та традиції, а також об’єднувала емігрантів у боротьбі з економічними труднощами. У першій половині XX століття, після Другої світової війни, до Північної Америки прибула нова хвиля емігрантів – так звані “переміщені особи”. Це були переважно освічені люди – вчителі, інженери, лікарі, духовенство, які тікали від радянського режиму. Вони значно підняли соціальний статус української діаспори, засновуючи школи, культурні товариства та зміцнюючи церковні структури.

У Південній Америці православні громади з’явилися дещо пізніше, у XX столітті, і були менш чисельними, але також відігравали важливу роль у підтримці емігрантів. Наприклад, у Бразилії українці будували церкви в сільських поселеннях, що ставали центрами громадського життя. Проте економічне становище залишалося складним: багато емігрантів жили в бідності, залежали від сезонної праці та не мали доступу до якісної освіти чи медичних послуг [74].

У першій чверті XXI століття соціально-економічне становище українських емігрантів у Північній Америці значно покращилося. Нащадки перших переселенців інтегрувалися в американське та канадське суспільство, досягаючи успіхів у бізнесі, науці й політиці, хоча зберігали зв’язок із церквою як символом ідентичності. У Південній Америці прогрес був повільнішим через

меншу чисельність діаспори та економічні обмеження регіону, але церква продовжувала об’єднувати громаду.

У другій половині XX століття та на початку XXI століття соціально-економічне становище українських емігрантів у Північній та Південній Америці продовжувало еволюціонувати під впливом глобальних змін, локальних умов і внутрішньої динаміки громад. У Північній Америці, зокрема в США та Канаді, друга та третя хвилі еміграції (після Другої світової війни та в пострадянський період) привнесли нові соціальні прошарки до діаспори. Якщо перші переселенці були переважно некваліфікованими робітниками, то емігранти середини XX століття часто мали освіту та професійні навички, що дозволило їм швидше інтегруватися в середній клас. Вони засновували власні підприємства, працювали в інтелектуальних сферах, таких як освіта, медицина чи інженерія, і поступово відходили від важкої фізичної праці, характерної для їхніх попередників.

Українська Православна Церква в цей період стала не лише осередком духовного життя, а й платформою для соціальної мобільності. Церковні громади організовували благодійні фонди, надавали фінансову підтримку новоприбулим, сприяли працевлаштуванню та допомагали з оформленням документів. У Канаді, наприклад, церква тісно співпрацювала з кооперативними рухами, які українці розпочали ще на початку XX століття. Ці кооперативи, такі як кредитні спілки чи сільськогосподарські асоціації, давали емігрантам доступ до капіталу, що допомагало відкривати малий бізнес чи купувати землю. У США православні парафії часто ставали місцем, де формувалися професійні мережі, які сприяли кар'єрному зростанню молодшого покоління [71].

У Південній Америці ситуація розвивалася інакше. Українська діаспора в Бразилії, Аргентині чи Парагваї залишалася переважно аграрною, ізольованою від великих економічних центрів. У другій половині XX століття багато нащадків емігрантів почали переселятися до міст, таких як Сан-Паулу чи Буенос-Айрес, у пошуках кращих можливостей. Протести економічної нестабільності в країнах Латинської Америки, висока інфляція та політичні кризи ускладнили їхнє

становище. Церква в цих умовах залишалася чи не єдиною інституцією, яка підтримувала громаду: священники часто виступали посередниками між емігрантами та місцевою владою, допомагали вирішувати земельні питання чи надавали базову освіту дітям у парафіяльних школах [72].

На початку XXI століття, особливо після 2000-х років, нова хвиля еміграції з України, спричинена економічними труднощами та війною на сході країни (з 2014 року), додала ще один вимір до соціально-економічного портрета діаспори. У Північній Америці ці нові емігранти часто приїжджали з вищою освітою, але стикалися з проблемами визнання дипломів і пошуку роботи за фахом, через що багато хто брався за низькооплачувану працю – у сфері послуг, будівництва чи догляду за людьми. Церква знову стала великим осередком підтримки, надаючи не лише духовну, а й практичну допомогу: від курсів англійської мови до юридичних консультацій.

У Південній Америці нова еміграція була менш помітною, але ті, хто прибував, часто стикалися з тими ж викликами, що й їхні попередники століття тому: ізоляцією, бідністю та труднощами асиміляції. Водночас церква продовжувала обслуговувати міст між поколіннями, об'єднуючи старих емігрантів із новими. У XXI столітті православні громади почали активніше використовувати сучасні технології, створюючи онлайн-платформи для спілкування та збору коштів, які допомагають підтримувати зв’язок з Україною та фінансувати громадські проекти.

У контексті подальшого розвитку соціально-економічного становища українських емігрантів, пов’язаних із Українською Православною Церквою в Північній та Південній Америці, варто звернути увагу на трансформацію їхньої ролі в глобалізованому світі першої чверті XXI століття. Зміни в економічних реаліях, технологічний прогрес і посилення зв’язків із історичною батьківщиною створили нові можливості й виклики для діаспори, а церква продовжувала адаптуватися до цих умов, зберігаючи свою центральну роль у житті громади [75].

У Північній Америці, зокрема в США та Канаді, українські емігранти на початку XXI століття дедалі більше інтегрувалися в багатонаціональні суспільства, що вплинуло на їхнє соціально-економічне становище. Нащадки перших хвиль еміграції, які вже народилися в Америці, часто досягали високого рівня добробуту, займаючись посадами в корпоративному секторі, державному управлінні чи академічному середовищі. Водночас нові емігранти, які прибували після 1991 року, а особливо після 2014 року через війну в Україні, змушені були починати з нуля. Ці люди рідко працюють у сірій економіці – водіями, прибиральниками чи доглядальниками – через мовний бар’єр і адміністративні перешкоди. Церква в цей період стала інструментом соціальної адаптації: парафії організовували програми перекваліфікації, допомагали з пошуком роботи через мережу контактів у громаді та навіть надавали мікропозики для старту малого бізнесу.

Економічна глобалізація також відкрила нові перспективи. Багато українських емігрантів у Північній Америці почали займатися транснаціональним підприємництвом, використовуючи зв'язки з Україною для імпорту товарів чи інвестування в об'єкти на батьківщині. Церква підтримувала ці ініціативи, виступаючи посередником у зборі коштів для гуманітарної допомоги Україні, особливо після 2014 року, коли російська агресія спонукала діаспору до активного лобіювання інтересів України на міжнародній арені. Завдяки цій громаді не тільки зміцнили свою економічну позицію, а й набули політичного впливу, що допомогло отримати гранти та державну підтримку для своїх проектів [76].

У Південній Америці ситуація залишилася більш статичною, але й тут спостерігалися певні зрушення. Українська діаспора в Бразилії та Аргентині, хоча й менш чисельна, ніж у Північній Америці, почала поступово урбанізуватися. Молоде покоління залишило сільські поселення, шукаючи освіту й роботу в містах. Протести економічної нестабільності регіону, зокрема валютної кризи та безробіття, ускладнювали цей процес. Багато емігрантів другого чи третього покоління втрачали зв'язок із українською культурою,

асимілюючись у латиноамериканське суспільство. Церква намагається протистояти цьому, створюючи культурні центри та молодіжні організації, які б заохочували збереження мови й традицій. Економічно ж православні громади в Південній Америці часто залишалися залежними від жертв із Північної Америки чи України, що обмежувало їхню здатність до самостійного розвитку

Технологічний прогрес XXI століття також вплинув на становище емігрантів. Інтернет і соціальні мережі дозволили українським громадам в обох Америках налагодити тісніші зв’язки між собою та з Україною. Церква активно використовувала ці інструменти: богослужіння транслювалися онлайн, створювалися віртуальні фонди для підтримуваних, а священики консультували емігрантів через відеозв’язок. Це особливо допомогло під час пандемії COVID-19 у 2020–2021 роках, коли багато емігрантів втратили роботу й опинилися в скруті. Церковні громади координували розподіл продуктових наборів і медичної допомоги, співпрацюючи з місцевими благодійними організаціями [78].

На момент першої чверті XXI століття (до 2025 року) соціально-економічне становище українських емігрантів у Північній Америці можна охарактеризувати як неоднорідне: від успішної інтеграції старої діаспори до боротьби за виживання нових переселенців. У Південній Америці воно залишилося більш уразливим через меншу чисельність і слабку економічну базу. В обох регіонах Українська Православна Церква зберігала своє значення як інституція, що не тільки підтримувала духовне життя, а й сприяла економічній стабільності, соціальній згуртованості та зв'язку з Україною, адаптуючись до викликів часу й своїх потреб вірних [1].

Отже, соціально-економічне становище українських емігрантів, пов’язаних із Українською Православною Церквою в Північній та Південній Америці від кінця XIX до першої чверті XXI століття, пройшло складний і багатогранний шлях розвитку. Починаючи з трудової еміграції кінця XIX століття, коли українці залишили рідні землі через бідність і безперспективність, вони зіткнулися з численними труднощами на новому місці: важкою працею,

дискримінацією, ізоляцією та боротьбою за виживання. У Північній Америці перші поселенці працювали на шахтах, заводах чи фермах, тоді як у Південній Америці освоювали аграрні простори в умовах суворих природних і соціальних реалій.

1.3. Роль церкви у збереженні національної ідентичності українців у діаспорі

Ретроспективний аналіз української еміграції до США дозволяє виокремити чотири основні хвилі переселення, кожна з яких була відповіддю на соціально-економічні та історичні події. На сьогодні чисельність українців у США перевищила 1 мільйон осіб, згідно з офіційними даними за 2016 рік. З них 59% становлять іммігранти першого покоління, 21% — їхні діти, а 29% — онуки українських переселенців. Найбільше громад проживає в Нью-Йорку, Пенсільванії та Каліфорнії, хоча українська діаспора представлена в кожному штаті США [49].

Збереження національної ідентичності для громадян діаспори значною мірою забезпечується через освіту, родинні традиції, діяльність церкви, україномовний інформаційний простір та активну участь у громадських організаціях. Важливу роль відіграють суботні та недільні школи, які функціонують переважно при церквах. У цих навчальних закладах діти вивчають релігію, українську мову, історію та географію. Безумовно, ця молодь має можливість долучатися до організацій, таких як «Пласт» та СУМ, а також до різних гуртків і товариств.

Освітній рух українців у США бере початок у XIX столітті завдяки ініціативі священиків. Наприкінці XIX століття діяло вже шість українських шкіл, які відвідували діти після основного навчання. У 1920-х роках почали відкриватися повноцінні українські школи, які згодом інтегрувалися в американську освітню систему, проводячи навчання українською та англійською мовами [18].

У 1985 році Є. Федоренко та представник УНС І. Флис підписали угоду, згідно з якою Український Народний Союз (УНС) брав на себе фінансування двотижневих курсів підвищення кваліфікації для викладачів Рідної Школи, що проводилися на Союзівці. Цей навчальний проєкт функціонував протягом 28 років.

Союзівка, яку УНС придбав у 1952 році, стала важливим осередком українського життя в США. Вона розташована в Кетскільських горах поблизу містечка Кергонксон (штат Нью-Йорк), які нагадують Карпати. На її території збудовано церкву Пресвятої Трійці, встановлено пам'ятники видатним українським діячам, а всі будівлі виконані в карпатському стилі та мають назви українських міст. Тут щорічно проводяться зустрічі пластунів, заходи «Союзу українок Америки», а також загальноамериканські та загальноукраїнські свята. В останні шість років Союзівка є місцем проведення фестивалю української культури, який збирає як українців із різних куточків США, так і гостей з України.

Церква відіграє ключову роль у житті української діаспори, виконуючи не лише релігійну, а й соціально-культурну функцію. Вона стала осередком громадського життя, освіти, виховання молоді та благодійної діяльності. Також треба згадати Греко-католицьку церкву яка теж виконувала місію для збереження української культури. Він був поширений серед перших українських емігрантів, що сприяло створенню Української Католицької Церкви (УКЦ) – найбільшої й найвпливовішої української релігійної організації за кордоном [25].

Початок УГКЦ у США пов'язаний із діяльністю І. Волянського, який у 1885 році заснував братство св. Миколая та ініціював побудову першої української церкви. У 1907 році папа Пій X призначив першого греко-католицького єпископа в США – Сотера Ортинського, який у своєму посланні наголошував на необхідності духовного та економічного розвитку українців-емігрантів.

Після його смерті розбіжності між галицькими та закарпатськими греко-католиками призвели до поділу церкви в 1924 році: була створена

Філадельфійська єпархія (для вихідців із Галичини) та Пітсбургська (для закарпатців). Згодом їхні єпископи – Костянтин Богачевський та Василь Такарч – часто перебували у конфлікті, що призвело до відокремлення близько 15 % вірян і створення Української Православної Церкви в США.

У 1958 році шляхом об'єднання Філадельфійської та новоствореної Стемфордської єпархій була заснована Філадельфійська митрополія, яка згодом розширилася за рахунок Чиказької єпархії. Згодом у США постала друга митрополія – Пітсбургська, до складу якої увійшла Пармська єпархія, заснована папою Іваном Павлом II [21].

Єпископи, які очолюють ці структури, хоча й підпорядковуються безпосередньо Римському престолу, водночас входять до Синоду єпископів УГКЦ. Серед них – митрополит Філадельфійський Борис Гудзяк, єпарх Чиказький Річард Семінак, єпарх Стенфордський Павло Хомницький і єпарх Пармський Роберт Москаль. У священнослужінні бере участь близько двохсот священиків, а кількість вірян налічує приблизно двісті тисяч осіб. Проте, за словами Стефана Сороки, багато українців відвідують церкву переважно на великі свята.

Важливу роль серед релігійних організацій українських емігрантів у США відіграє також. Українською Автокефальною Православною Церквою (УАПЦ), яка відродилася в Україні у 1920-х роках. Одним із її засновників у США став єпископ Іоанн Теодорович, котрий об'єднав громаду православних українців, зокрема тих, хто перейшов із греко-католицизму, а також нових переселенців. Від самого початку УАПЦ у США дотримувалася автокефального статусу, що закріплено в її конституції, де зазначено про її незалежність у всіх аспектах церковного життя та рівноправність із іншими автокефальними церквами. Це рішення було підтверджене на соборі 1936 року [53].

До 1990-х років УАПЦ у США зберігала свою незалежність, однак після невдалої спроби об'єднання з УПЦ КП в Україні почала налагоджувати зв'язки з Константинопольським Патріархатом на певних умовах. Водночас деякі українські православні громади в США, не погоджуючись із переходом під іншу

юрисдикцію, залишилися вірними Київському Патріархату. Від штатів Іллінойс і Огайо до Флориди вони продовжували підпорядковуватися Києву.

У 2002 році у Свято-Микільській церкві відбулося постриження протопресвітера Степана Біляка в ієромонахи, після чого він був рукопокладений у єпископи та отримав титул єпископа Бориспільського, відповідального за парафії Київського Патріархату у США й Канаді. У 2006 році архиєпископ Бориспільський Степан Біляк, який керував парафіями з міста Купер-Сіті (Флорида), помер. Наразі в юрисдикції Київського Патріархату в США діють архиєпископ Уманський та Детройтський Олександр Биковець (Детройт, Мічиган) та єпископ Макарій (Гюстон, Техас), які продовжують свою діяльність на благо української церкви та діаспори.

Єпископ Стемфордський владика Павло Хомницький, який очолює єпархію з січня 2006 року, активно сприяє збереженню та розвитку духовної спадщини українського народу, об’єднуючи українську громаду. У жовтні 2006 року на базі Стемфордського єпархіального релігійного та культурного центру УГКЦ відбувся круглий стіл під назвою «Нова хвиля. Завдання. Проблеми. Перспективи розвитку». Захід зібрав представників нової хвилі еміграції, а також громадських і релігійних діячів діаспори. Понад 50 учасників обговорили шляхи консолідації новоприбулих українців задля продовження справ, започаткованих попередніми еміграційними хвилями, збереження національної ідентичності в іноземному середовищі та налагодження співпраці з українськими урядовими структурами [40].

У вересні 2008 року громадська організація «Нова українська хвиля» організувала в Стемфордській греко-католицькій семінарії міжнародну американсько-канадську науково-практичну конференцію «Українська діаспора – джерело утвердження позитивного образу України у світі». В її межах відбувся круглий стіл, який відкрив єпископ Павло Хомницький, підкресливши роль Церкви як центру єднання українців за кордоном. Учасники активно обговорювали питання не лише духовної місії Церкви, але й необхідності

збереження її національного характеру та ролі духовенства в згуртуванні української громади, особливо серед новоприбулих емігрантів.

Соціально-політична діяльність Церкви включає розробку та вдосконалення соціальної доктрини з урахуванням реалій країни проживання, поширення її положень через інформаційні звернення та проповіді священників, які коментують світові події з позиції християнських цінностей. Яскравим прикладом такої діяльності є служіння отця Степана Біляка, який очолив УПЦ КП у США. Його багаторічна душпастирська праця була відзначена Патріархом Мстиславом, який надав йому право носіння Другого Наперсного Хреста [26].

Отець Степан Біляк відігравав активну роль у духовному житті української громади, зокрема, як проповідник на радіо «Голос Америки» в період атеїзму в Радянському Союзі. Він також часто виступав із доповідями, присвяченими історичним подіям та видатним українським постатям. Найбільш відомими були його промови до п’ятої річниці Чорнобильської катастрофи, про національно-визвольні змагання на Західній Україні («Листопадовий зрив»), а також слово перед панахидою за Симоном Петлюрою.

Значним досягненням УПЦ у США стало створення церковного центру в місті Саут-Бавнд-Брук (штат Нью-Джерсі), до складу якого входять теологічна семінарія, культурний центр, архів, бібліотека, музей та кладовище. Головною архітектурною домінантою комплексу є меморіальний храм святого Андрія Первозванного. Протягом багатьох років тут відбуваються поминальні богослужіння за жертв Голодомору. Варто зазначити, що цей храм став першим у світі, збудованим на честь пам’яті жертв Голодомору та репресій радянського режиму.

У підземній частині церкви розташований мавзолей, де похований Патріарх Київський і всієї Руси-України Мстислав (С. І. Скрипник). У червні 1971 року на українському кладовищі в Саут-Бавнд-Бруку було освячено хрест-пам’ятник борцям за незалежність України, а 30 серпня 1983 року на його території встановили пам’ятник митрополиту Василю Липківському. Завдяки своїй значущості Саут-Бавнд-Брук став важливим осередком православного

життя українців за кордоном, отримавши назву «український Єрусалим у діаспорі», а засоби масової інформації називали його «українським пантеоном» [27].

З моменту заснування українських церковних громад за межами Батьківщини вони відіграють ключову роль у збереженні національної ідентичності. Для цього створюються навчальні заклади, серед яких колегії, семінарії, академії та університети, що забезпечують не лише духовний, а й культурний розвиток українців. Єпископ Костянтин Богачевський, засновуючи Український коледж у Стенфорді, наголошував на важливості формування свідомої української інтелігенції в Америці, яка б підтримувала та розвивала духовні й національні традиції. За роки діяльності Стенфордська семінарія св. Василія Великого підготувала понад 200 священників і 6 єпископів, серед яких був і колишній Глава УГКЦ Любомир Гузар. Її випускником став також владика Василь Лостен, який у майбутньому став третім єпископом Стенфорду. За вагомий внесок у розвиток української культури він був удостоєний державних нагород України, зокрема у 2007 році отримав Орден «За заслуги» III ступеня. На початку 1990-х, коли Україна здобула незалежність, у семінарії навчалося понад 70 студентів з України.

Благодійність є невід’ємною частиною життя українських емігрантів і самої Церкви. УГКЦ у США активно підтримує суботні та недільні школи, опікується молодіжними й дорослими громадськими організаціями, а також співпрацює з різними об’єднаннями. Так само й Українська Православна Церква у США відіграє значну роль у збереженні української культури та національної ідентичності. Це підтверджує діяльність музею етнографії та бібліотеки у Стенфорді, які, хоча й функціонують як окремі церкви, є важливою складовою Стенфордської єпархії УПЦ. Бібліотечний фонд налічує понад 70 тисяч українських книг і періодичних видань, що входять до світового каталогу, а архів зберігає унікальні документи, зокрема особисті матеріали видатних діячів української діаспори – єпископів Сотера Ортинського, Костянтина Богачевського, Амвросія Сенишина, Василя Лостена та багатьох інших [54].

Вивчення ролі українських церковних громад у США неможливе без аналізу діяльності релігійно-культурного центру імені святого Андрія в Норт-Порті (Флорида). Його засновано понад 40 років тому з ініціативи українців із США та Канади під керівництвом В. і П. Різників та сенатора П. Юзика. Центр став важливим осередком українського життя в Північній Америці. Сенатор Юзик відзначав, що, оскільки українці в регіоні не мали змоги створити окремі католицькі та православні громади, вони вирішили заснувати єдину соборну церкву, засновану на принципах братерства та єдності українського народу.

Протестантські церкви також займають важливу роль у релігійному житті української діаспори в США. Найбільшими серед них є дві федерації: Всеукраїнське євангельсько-баптистське братство та Українське євангельське об'єднання в Північній Америці. Значною популярністю серед українців користується також П'ятдесятницьке братство Америки. Протестантизм справляє певний духовно-інтелектуальний вплив на українську громаду, в основному акцентуючи увагу на особистій релігійності, моральності та національній самобутності. Один із головних принципів протестантизму – суворе дотримання етичних норм кожною людиною. Завдяки цьому протестантські громади постійно поповнюються новими прихильниками, активно беруть участь у громадсько-політичному та культурному житті української діаспори, входячи до складу різних організацій та їхніх керівних органів. Українська діаспора в Північній Америці займає важливу роль у суспільному житті країни свого проживання [43]. Вона має всі можливості для самореалізації та представлення українства як повноцінної спільноти на міжнародному рівні. Діяльність українських церков і шкіл українознавства у США підтверджує їхнє значення як невід’ємної частини життя діаспори та особливого елемента соціальної структури. Завдяки збереженню національної ідентичності та наявним ресурсам українська громада покращує знання про Україну та її культуру.

Релігія відіграє важливу роль у розвитку й збереженні культурних цінностей, накопиченні та трансформації історичного досвіду, формуванні

естетичних уподобань і традиційної поведінки віруючих. Духовні надбання української діаспори збагачують загальнолюдську культуру, підкреслюючи самобутність українського народу. Водночас основна місія церков і українських шкіл залишається незмінною – виховання молодого покоління в дусі любові до України та її народу, що сприяє зміцненню зв’язків з історичною Батьківщиною [42].

Отже, українська діаспора в США втрачає свою роль у збереженні національної ідентичності, духовного життя та культурної спадщини. Українські церкви, школи та громадські організації не лише підтримують релігійну традицію, а й сприяють поширенню знань про Україну та її культуру. Завдяки цим інституціям українці за кордоном мають змогу зберегти свою мову, традиції та моральні цінності, передаючи їх наступному поколінню. Водночас тісний зв'язок із історичною Батьківщиною дозволяє діаспорі брати активну участь у суспільно-політичному та культурному житті України.

РОЗДІЛ 2. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК УПЦ В ПІВНІЧНІЙ АМЕРИЦІ

2.1. Формування перших українських православних парафіїв у США та Канаді

Українські православні парафії в Канаді переважно належать до Української православної церкви Канади, яка була заснована ще у 1920-х роках і нині входить до складу Вселенського патріархату. Деякі громади раніше підпорядковувалися УПЦ КП, однак після отримання Томосу про автокефалію та створення Православної церкви України їхній статус залишається невизначеним. Відповідно до положень Томосу, ці парафії мають перейти під юрисдикцію УПЦ Канади, проте реалізація цього процесу ускладнена через попередні суперечності, зокрема через судові спори за історичні храми, як це сталося в Нью-Вестмінстері.

Окрім цього, з 2002 року частина парафій приєдналася до Соборноправної української автокефальної православної церкви [55].

Формування перших українських православних парафій у США та Канаді стало наступним етапом у житті української діаспори, відображаючи прагнення емігрантів зберегти свою релігійну та національну ідентичність у нових умовах. Процес розпочався наприкінці XIX – на початку XX ст., коли масова імміграція українців із земель, що входили до складу Австро-Угорської імперії та Російської імперії, зокрема з Галичини, Буковини та Закарпаття, призвела до створення перших громад у Північній Америці. Багато з цих емігрантів були греко-католиками, але, зіткнувшись із труднощами адаптації до місцевих церковних структур, зокрема через конфлікти з римсько-католицькою ієрархією щодо одруженого духовенства та літургійних традицій, частина з них почала переходити до православ’я, формуючи власні парафії [29].

У США перша українська православна церква з'явилася в 1884 році в місті Шенандоа, штат Пенсільванія, ставши символом духовного об'єднання емігрантів. Цей рух набув розвитку в 1918 році, коли було засновано Українську православну церкву в США. Її становлення пов’язане з діяльністю таких

постатей, як єпископ Іван Теодорович, який прибув з України в 1924 році й очолив громаду, хоча його канонічність спочатку викликала заперечення. На той час церква об'єднувала близько 300 парафій, переважно серед українців, які прагнули незалежності від іноземних церковних юрисдикцій. Згодом, у 1990 році, УПЦ США увійшла під омофор Вселенського патріархату Константинополя, що зміцнило її позиції.

У Канаді процес формування православних парафій розпочався дещо пізніше, але мав свої передумови. Рушійною силою стали греко-католицькі емігранти, які прибули в 1890-х роках, зокрема перші поселенці Іван Пилипів і Василь Єлиняк, які прибули в 1891 році й заклали основу для поселення Одна-Стар в Альберті. У 1918 році в Саскатуні відбулися «довірочні збори», на яких громада проголосила перехід до православ'я через незадоволення політикою унійної ієрархії. Так було засновано Українську греко-православну церкву в Канаді, яка з часом стала частиною Вселенського патріархату. У міжвоєнний період церква активно розвивалася, перейшовши на українську мову богослужінь і створивши мережу парафій, яких у 1928 році налічувалося близько 120 [51].

В обох країнах формування православних парафій було тісно пов'язане з національним відродженням. Емігранти, часто позбавлені духовного лідерства на початкових етапах, об'єднувалися для будівництва храмів, створення братств і сестринств, а також підтримували зв'язки з церквами в Україні, зокрема з УАПЦ митрополита Василя Липківського. Ці громади стали не лише релігійними, а й культурними осередками, де зберігалися українські традиції, мова та ідентичність.

Розвиток перших українських православних парафій у США та Канаді не обмежився лише створенням релігійних осередків – він супроводжувався активною соціальною та просвітницькою діяльністю, що сприяло зміцненню української ідентичності в діаспорі. У США парафії часто ставали центрами громадського життя, де організовувалися школи для вивчення української мови, проводилися культурні заходи, такі як святкування Різдва чи Великодня за

східним обрядом, а також створювалися хори, які зберігали традиційний церковний спів. Наприклад, у 1930-х роках у таких містах, як Чикаго, Детройт і Нью-Йорк, українські православні громади почали видавати власні бюлетені та газети, що інформували про церковні події та підтримували зв'язок між розкиданими по країні парафіями. Ця діяльність допомагала емігрантам долати відчуженість і адаптуватися до нового середовища, зберігаючи при цьому духовну спадщину [44].

У Канаді парафії також відігравали роль у формуванні національної свідомості. Особливо це було помітно в сільських районах прерій – Манітобі, Саскачевані та Альберті, де українські поселенці складали значну частину населення. Тут церкви часто будувалися власними силами громади: люди збирали кошти, самі зводили храми з дерева, а інколи навіть перевозили будівельні матеріали з далеких відстаней. Такі храми, як церква Святої Трійці в Вінніпезі чи собор Святого Івана в Едмонтоні, стали не лише місцями молитви, а й символами стійкості та єдності. У 1940-х роках Українська греко-православна церква в Канаді почала активно співпрацювати з іншими православними юрисдикціями, що сприяло її інтеграції в ширший релігійний контекст країни, але водночас зберігала її унікальний український характер [50].

Важливим аспектом розвитку парафій в обох країнах було залучення молоді. У міжвоєнний період і після Другої світової війни, коли до США та Канади прибула нова хвиля емігрантів, багато з яких тікали від радянського режиму, церква стала осередком виховання нового покоління. Створювалися молодіжні організації, такі як Союз української православної молоді (СУПМ) у США чи подібні товариства в Канаді, які організовували літні табори, спортивні змагання та релігійні відступи. Ці ініціативи допомагали молодим українцям зберігати зв'язок із вірою та культурою предків, незважаючи на тиск асиміляції.

Паралельно з внутрішнім розвитком парафії підтримували зв'язки з Україною. У період між світовими війнами, коли в Україні діяла автокефальна церква під проводом митрополита Василя Липківського, діаспорні громади намагалися надавати моральну та матеріальну підтримку, хоча політичні

обставини ускладнювали ці контакти. Після 1991 року, з відновленням незалежності України, зв'язки посилилися: багато парафій у США та Канаді почали допомагати новоствореним православним громадам на батьківщині, надсилаючи літературу, ікони та кошти на будівництво храмів [56].

У сучасний період українські православні парафії в США та Канаді продовжують еволюціонувати, адаптуючись до нових реалій і зберігаючи свою унікальну роль у житті діаспори. Одним із важливих напрямів їхньої діяльності стала підтримка зв'язків із Православною церквою України (ПЦУ) після її визнання Вселенським патріархатом у 2019 році. Цей історичний момент не лише зміцнив духовну єдність між діаспорою та Україною, а й надав парафіям у Північній Америці нового сенсу існування – бути мостом між церквою на батьківщині та світовим православ'ям. Багато громад у США та Канаді почали запрошувати священиків із України для служіння, а також брати участь у спільних проєктах, таких як видання релігійної літератури українською та англійською мовами, чи організація міжнародних церковних конференцій.

Технологічний прогрес також вплинув на діяльність парафій. У XXI столітті багато з них почали активно використовувати інтернет і соціальні мережі для спілкування з парафіянами та залучення ширшої аудиторії. Прямі трансляції богослужінь, які стали особливо популярними під час пандемії COVID-19 у 2020–2021 роках, дозволили громадам підтримувати зв'язок із тими, хто не міг фізично відвідувати церкву – чи то через відстань, чи через стан здоров'я. Вебсайти парафій, такі як сторінка УПЦ США чи УГПЦ Канади, стали платформами для поширення інформації про історію церкви, розклад служб і благодійні ініціативи, що допомогло залучити молодше покоління, яке дедалі більше живе в цифровому світі [41].

Водночас парафії зіткнулися з новими викликами, пов'язаними з демографічними змінами. У багатьох громадах кількість старших парафіян переважає над молоддю, що частково пояснюється природною асиміляцією та зменшенням імміграції з України після 1990-х років. Щоб протистояти цьому, церкви почали приділяти більше уваги міжкультурній інтеграції. Наприклад, у

великих містах, таких як Нью-Йорк чи Торонто, парафії відкривають двері для представників інших православних традицій – греків, росіян, сербів – проводячи спільні богослужіння чи культурні заходи. Це не лише сприяє діалогу між громадами, а й допомагає українським церквам залишатися видимими в багатонаціональному релігійному ландшафті.

Значну роль парафії відіграють у підтримці України під час війни. З 2022 року громади в США та Канаді стали справжніми центрами солідарності: вони організовували мітинги на підтримку України, збирали мільйони доларів на гуманітарну допомогу, співпрацювали з міжнародними організаціями для доставки ліків і продуктів у зони бойових дій. У таких містах, як Чикаго чи Оттава, парафіяни разом із місцевими активістами влаштовували благодійні концерти та аукціони, а священики регулярно проводили молебні за мир. Ця діяльність не лише підкреслила міцний зв’язок діаспори з батьківщиною, а й привернула увагу американського та канадського суспільства до боротьби українців, зміцнивши міжнародну підтримку [58].

Культурна складова також залишається невід’ємною частиною життя парафій. Щорічні фестивалі, продовжують об’єднувати людей навколо українських традицій, приваблюючи не лише діаспору, а й місцевих жителів, зацікавлених в етнічній різноманітності. У парафіяльних школах діти вивчають не лише релігію, а й українські танці, музику та ремесла, що допомагає передавати спадщину наступним поколінням. Водночас церкви беруть участь у міжконфесійному діалозі, співпрацюючи з католицькими, протестантськими та іншими православними громадами для вирішення спільних соціальних проблем, таких як допомога бездомним чи підтримка іммігрантів.

У перспективі майбутнього українські православні парафії в США та Канаді стоять перед новими можливостями й викликами, які визначатимуть їхній розвиток у наступні десятиліття. Одним із ключових завдань залишається збереження української ідентичності в умовах глобалізації та подальшої асиміляції. З кожним поколінням зв’язок із мовою та традиціями предків слабшає, особливо серед тих, хто народився в Північній Америці. Щоб

протистояти цьому, парафії дедалі більше інвестують в освіту та культурні програми. Наприклад, у США та Канаді створюються віртуальні курси української мови й історії, які доступні для дітей і дорослих по всьому континенту, а також розробляються інтерактивні проєкти, такі як онлайн-музеї чи архіви, що документують історію діаспори від перших поселенців до сьогодення.

Ще одним важливим напрямом є розширення екуменічної співпраці. Українські православні парафії все частіше беруть участь у діалозі з іншими християнськими конфесіями, а також із представниками інших релігій, що відображає сучасний мультикультурний контекст США та Канади. Такі ініціативи, як спільні благодійні проєкти чи міжрелігійні молитви за мир, не лише підвищують видимість українських громад, а й сприяють їхній інтеграції в ширше суспільство, зберігаючи при цьому власну самобутність. У цьому контексті парафії також працюють над залученням неукраїнців до своїх громад, пропонуючи їм відкрите знайомство з православною духовністю та українською культурою [33].

Екологічна свідомість також стає частиною діяльності парафій. У відповідь на глобальні виклики, такі як зміна клімату, деякі громади в США та Канаді почали впроваджувати «зелені» ініціативи: встановлювати сонячні панелі на храмах, організовувати просвітницькі заходи про відповідальне ставлення до природи чи брати участь у місцевих екологічних проєктах. Церква Святої Трійці в Торонто, наприклад, стала однією з перших, що запровадила програму енергоефективності, демонструючи, як традиційні інституції можуть відповідати сучасним потребам. Такі кроки не лише привертають увагу молодшого покоління, а й підкреслюють соціальну відповідальність церкви.

Зв’язок із Україною залишається наріжним каменем діяльності парафій, особливо в умовах триваючої війни. У найближчі роки громади, ймовірно, продовжуватимуть відігравати роль гуманітарних хабів, координуючи допомогу для постраждалих і підтримуючи відбудову України після конфлікту. Водночас, із припливом нових емігрантів, які залишають Україну через війну, парафії

отримують шанс на оновлення своїх громад. Ці нові члени приносять із собою сучасний досвід і бачення, що може пожвавити церковне життя й адаптувати його до потреб XXI століття. Наприклад, у таких містах, як Ванкувер чи Філадельфія, вже з'явилися ініціативи, спрямовані на інтеграцію новоприбулих – від курсів англійської мови до психологічної підтримки [28].

Технологічний розвиток відкриває нові горизонти для парафій. У майбутньому можна очікувати ширшого використання штучного інтелекту та віртуальної реальності для створення інтерактивних богослужінь чи релігійних освітніх програм. Такі інновації можуть допомогти залучити молодь, яка звикла до цифрових платформ, і зробити духовний досвід більш доступним для тих, хто живе далеко від фізичних храмів. Водночас парафії продовжуватимуть балансувати між збереженням традицій і впровадженням нововведень, щоб залишатися актуальними для всіх поколінь.

Українські православні парафії в США та Канаді, пройшовши шлях від скромних емігрантських громад до потужних духовно-культурних осередків, мають усі шанси залишатися живою силою в житті діаспори й за її межами. Їхня здатність адаптуватися до змін, зберігати віру й національну ідентичність, а також відповідати на глобальні й локальні виклики свідчить про глибоку стійкість і відданість своїй місії. У майбутньому ці громади, ймовірно, продовжуватимуть поєднувати минуле з сьогоденням, діаспору з Україною, духовність із практичною дією, залишаючись маяками для українців у всьому світі [40].

Українські православні парафії в США та Канаді, від своїх скромних початків у XIX столітті до сьогодення, пройшли шлях від невеликих емігрантських осередків до потужних громад, які поєднують духовність, культуру та активну громадянську позицію. Вони продовжують адаптуватися до змін, залишаючись вірними своїй місії – служити Богові, людям і Україні, де б не перебували їхні парафіяни [26].

Таким чином, перші українські православні парафії в США та Канаді не лише вистояли в умовах еміграції, а й стали потужними осередками духовного,

культурного та соціального життя. Вони адаптувалися до викликів часу, зберігаючи при цьому свою самобутність, і заклали підґрунтя для існування сильної української православної присутності в Північній Америці, яка зберігається й донині.

2.2. Інституційне оформлення УПЦ в США

У 1919 році кілька українських громад у США заснували автономну Українську православну церкву.

У 1924 році її очолив єпископ Іван Теодорович, який отримав посвячення від митрополита Василя Липківського. Проте канонічність викликала його додаткові питання. Під його керівництвом перебувало близько 300 парафіїв у США та Канаді, а також 20 парафіїв у Бразилії, де служили 60 священиків.

Під час Другої світової війни, коли переслідування церков в Україні тимчасово послабилися, там висвятили нових єпископів для Української автокефальної православної церкви (УАПЦ). Один із них, архієпископ Мстислав (Скрипник), у 1948 році емігрував до Канади, очолив УПЦ Канади. Проте вже в 1949 році він переїхав до США та приєднався до громади владики Богдана (Спілки). Через розбіжності з керівництвом Канадської Церкви її очолив митрополит Іларіон (Огієнко). Мстислав прагне об'єднати обидві юрисдикції та переконував Теодоровича прийняті переосвячення задля єдності [59].

У 1949 році митрополит Теодорович пройшов повторне висвячення православними єпископами, що остаточно вирішило питання канонічності його єпископства.

14 жовтня 1950 року в Нью-Йорку відбувся Об'єднавчий собор Української православної церкви США, на якому було створено єдину митрополію. Її очолив митрополит Іван (Теодорович), а його заступником став архієпископ Мстислав (Скрипник). Також до єпископату приєднався архієпископ Геннадій з УАПЦ. На соборі ухвалили статут церкви та сформували її керівні органи.

Після смерті митрополита Теодоровича у 1971 році його наступником став митрополит Мстислав (Скрипник), який у 1990 році був обраний патріархом УАПЦ у Києві.

У 1993 році новим предстоятелем УПЦ США та діаспори став митрополит Костянтин (Баган). На відміну від свого попередника, він дистанціювався від УАПЦ та сприяв зближенню з Вселенським Патріархатом.

12 березня 1995 року УПЦ США на правах митрополії перейшла під юрисдикцію Вселенського Патріархату Константинополя. Пізніше до неї приєдналася УПЦ Америки, яка була менш чисельною [29].

На момент об'єднання церква нарахувала близько 200 парафій у США та інших країнах.

18 жовтня 1998 року на 15-му соборі УПЦ США було затверджено розподіл церков на три єпархії. Архієпископом Східної єпархії залишився Антоній (Щерба), а Західної — архієпископ Всеволод (Майданський).

6 жовтня 2007 року на 18-му соборі УПЦ США було номіновано ієромонаха Даніїла на єпископа. У січні 2008 року Патріарх Варфоломій та Священний Синод Константинополя офіційно визнали його як єпископа Памфілонського. Владика Даниїл був посвячений у травні 2008 року у Свято-Володимирському соборі в Пармі, штат Огайо.

Рішення УПЦ США про відмову від автокефалії та перехід під омофор Вселенського Патріархату Константинополя спричинило розкол. Декілька парафій вийшли з УПЦ США та приєдналися до Української православної церкви Київського патріархату (УПЦ КП). Деякі з прихильників цих громад стверджували, що саме УПЦ США змінило юрисдикцію, а вони залишилися в тій самій церкві [50].

У 1998 році чотири парафії перейшли до УПЦ КП. У 1999 році митрополія УПЦ США подала до суду на громаду парафії Вознесіння Господнього у Кліфтоні, штат Нью-Джерсі, вимагаючи повернення майна. Однак у 2009 році Верховний суд штату Нью-Джерсі відмовився від позову, залишивши майно за громадою УПЦ КП. Попри це, на сайті УПЦ США до 2014 року деякі парафії,

що юридично належали УПЦ КП, продовжували зазначатися як частина УПЦ США.

На 16-му соборі УПЦ США (10–14 жовтня 2001 року) було прийнято рішення про будівництво музейного комплексу при церкві. Тоді ж освятили землю під майбутній історико-освітній комплекс.

У 2007 році під час засідання Ради митрополії УПЦ США, проведеного з благословення Патріарха Варфоломія, була прийнята резолюція, яка засуджувала діяльність Київського патріархату в США, зокрема призначення свого єпископа на території США.

20 червня 2020 року була створена нова парафія в місті Маунтін-Хоум, штат Арканзас.

У лютому 2024 року під час візиту архієпископа Даниїла до Свято-Володимирського собору в Пармі, штат Огайо, на парафіяльних зборах 83,8% присутніх підтримали перехід на новоюліанський календар [45].

Українська Православна Церква США (УПЦ США) — православна митрополія, що входить до складу Вселенського Патріархату Константинополя з 1990 року. Заснована як незалежна церковна структура в 1918 році, вона об'єднала більшість українців та осіб українського походження в Америці. До її складу входять дві єпархії, якими керують два єпископи, а мережа Церкви налічує приблизно 115 активних парафій та дві місії.

Окрім США, УПЦ має свої парафії у Великій Британії, які перебувають під керівництвом єпископа Іоанна (Дерев'янки), а також в Австралії та Новій Зеландії, де духовне служіння здійснює священик Микола Сердюк. Головним предстоятелем Церкви є митрополит Антоній, а її катедра та консисторія розташовані в Саут-Баунд-Бруку, штат Нью-Джерсі [67].

УПЦ США разом із УПЦ Канади та УПЦ в діаспорі є прямою спадкоємицею Української автокефальної православної церкви, яка була створена в межах Польської православної церкви в 1942 році з благословення митрополита Варшавського Діонісія (Велединського). Протест в 1950-х роках у зв'язку з Польською православною церквою було втрачено, що призвело до

канонічної ізоляції українських православних юрисдикцій у діаспорі. Лише в 1990-х роках ця ситуація змінилася, коли УПЦ США, разом з УПЦ Канади та УПЦ в діаспорі, була офіційно прийнята під юрисдикцію Вселенського Патріархату Константинополя. З того часу Церква отримує святе миро від Константинопольського Патріархату, а також затвердження обраних єпископів.

У травні 1992 року Патріарх Київський і всієї України Мстислав Скрипник разом із владиками Антонієм Щербою та Антонієм Масендичем відвідали резиденцію Вселенського патріарха Варфоломія на Фанарі. Вони провели панахиди на могилах Вселенських патріархів Афінагора I та Димитрія I. Під час зустрічі обговорювався широкий спектр питань, зокрема церковна ситуація в Україні, проте єдиним практичним результатом цієї зустрічі стало спільне фото православних архієреїв [68].

Після смерті патріарха Мстислава новим очільником УПЦ у США став митрополит Костянтин Баган (1936–2012). Через загострення розколу в українському православ'ї, відсутність канонічного визнання та приєднання УПЦ у Канаді до юрисдикції Вселенського Патріархату керівництво УПЦ у США взяло курс на зближення з Константинополем. У грудні 1994 року, на тлі напружених відносин між Москвою та Фанаром через ситуацію в Естонії, митрополит Костянтин і владика Антоній зустрілися зі Вселенським патріархом Варфоломієм. Варфоломій висловив прагнення якнайшвидше досягти єдності Української Православної Церкви як у діаспорі, так і в Україні. Американські єпископи повідомили, що патріарх готовий визнати УПЦ у США та діаспорі, зберігаючи її самобутність, статутну цілісність і адміністративну автономію.

Архиєпископ Антоній провів консультації з очільниками українських православних церков – патріархами Димитрієм Яремою (УАПЦ) і Володимиром Романюком (УПЦ КП), а також з владиками Анатолієм Дублянським і Йоаном Дерев'янком у Європі. У лютому 1995 року Рада Митрополії УПЦ у США рекомендувала єпископату увійти під духовний омофор Вселенського Патріархату, продовжуючи підтримувати Церкву в Україні. Вважалося, що цей крок сприятиме єдності Української Православної Церкви та зміцнить позиції

Київського престолу як духовного центру православних українців не лише в Україні, а й за її межами [69].

6 грудня 1994 року під час зустрічі митрополита Костянтина та владики Антонія зі Вселенським патріархом Варфоломієм у Стамбулі були узгоджені «Параграфи угоди між Українською Православною Церквою в США та Вселенською Патріархією Константинополя», які містили такі ключові положення:

1. УПЦ у США, визнаючи канонічну юрисдикцію Вселенського Патріархату, зберігає свою існуючу організаційну структуру як окрема церковна одиниця під безпосереднім омофором Константинополя.

2. Самобутність цієї церковної одиниці залишатиметься незмінною в межах канонічних норм і традицій православ'я, зокрема тих, що встановлені Вселенським Патріархатом, без впливу світських чи політичних чинників.

3. Головою УПЦ у США та діаспорі в канонічному аспекті є Вселенський Патріарх Константинополя.

4. Високопреосвященний архієпископ Америки, як екзарх Вселенського Патріархату, виконує роль духовного радника для УПЦ у США, діючи через її митрополита. Він може брати участь у соборах і єпископських конференціях Церкви, передаючи благословення та настанови від Церкви-Матері в Константинополі. Втручатися у внутрішні справи УПЦ у США він може лише у випадку серйозної внутрішньої кризи, допомагаючи в її вирішенні.

5.Під час богослужіння Предстоятель УПЦ у США буде згадувати ім'я чинного Вселенського Патріарха, єпархіальні єпископи – ім'я митрополита, а духовенство – відповідно до встановлених правил. Єпископи носять титули відповідних міст: митрополит Константин – архієпископ Чиказький, архієпископ Антоній – Нью-Йоркський і Вашингтонський, єпископ Паїсій – Міннеапольський. Для ефективної співпраці вони беруть участь у єпископських конференціях під керівництвом митрополита. Вибір кандидатів на посади митрополита чи єпископів свого першоієрарха (або його тимчасового

заступника) відбувається після консультації з екзархом Вселенського Патріархату в Америці [70].

6.Після переліку цих кандидатів подається на затвердження Собору Церкви, а затверджені імена передаються до Святішого Синоду Вселенського Патріархату для канонічного схвалення. Вселенський Патріархат надає святе миро митрополиту УПЦ у США, яке розподіляється серед духовенства. Святі антимінси, з відповідним україномовним написом, також надходять із Константинополя і роздаються митрополитом для літургійного використання. Про звернення Соборів Церкви та єпископських конференцій повідомляється Вселенському Патріархату для отримання його благословення.

7.Ухвалені на цих зібраннях резолюції направляються до Константинополя для ознайомлення. УПЦ у США, прийнявши юрисдикцію Вселенського Патріархату, стає членом Постійної Конференції Православних Єпископів Америки (SCOBA). Зв'язок між УПЦ у США та Вселенською Патріархією завершується через митрополита. Патріарші послання надходять лише до нього.

8.Офіційне підтвердження входження УПЦ у США до юрисдикції Вселенського Патріархату буде оформлено у вигляді патріаршого листа, який буде надіслано всім предстоятелям Помісних Православних Церков. З 9 по 14 березня 1995 року делегація УПЦ у США перебувала в Стамбулі, де відбувся чин офіційного прийняття українських архієреїв у канонічний сан.

9.Отець Стефан Женчук у своїх спогадах зазначив, що диякон Василіос, бібліотекар патріархії, першим вніс ім’я «митрополита Константіноса» до диптиху Вселенської Патріархії, після чого були записані імена всіх єпископів.

10.Після цього архієреї зібралися в канцелярії Вселенського патріарха, де кожному з них було зачитано титулярний статус, а на завершення вони підтвердили свою згоду та вірність, зачитавши відповідні листи [73].

12 березня, у Неділю православ'я, в соборі святого Георгія відбулася урочиста Божественна літургія, під час якої патріарх Варфоломій офіційно проголосив прийняття всіх православних українців діаспори під свою духовну опіку. У відповідь на критику недоброзичливців 2 квітня Собор єпископів

діаспори звернувся до духовенства та вірян із заявою, в якій наголосив, що їхні єпископи не проходили повторного рукоположення в Константинополі. Вселенська Патріархія підтвердила законність усіх єпископських хіротоній, здійснених у діаспорній Церкві під проводом митрополита Мстислава.

Владика Антоній, спілкуючись із автором у Бавнд-Бруці, категорично заперечив російську пропаганду про повторне посвячення українських архієреїв.

У жовтні 1995 року черговий Собор Української Православної Церкви в США офіційно затвердив євхаристійне єднання з Константинополем. Рада митрополії УАПЦ у діаспорі, зібрана 14 червня 1996 року в Новому Ульмі, підтримала рішення єпископів щодо входження Церкви під духовний омофор Вселенської Патріархії. До УПЦ у США приєднався разом зі своїми парафіями єпископ Української Православної Церкви в Америці Всеволод Майданський, який очолив Західну єпархію [77].

Після смерті владики Костянтина новим першоієрархом Української Православної Церкви в США та діаспорі був обраний митрополит Антоній Щерба, а головою консисторії став єпископ Даниїл Зелінський із Бучача. Українські єпископи на Заході створили Постійну конференцію українських православних єпископів поза межами України, яка регулярно звертається до вірян із архіпастирськими посланнями.

На думку професора богослов’я Миколи Денисенка, рішення канадських та американських українських православних Церков приєднатися до Константинополя надало Вселенському патріарху нові можливості для подолання розділень в Україні, доводячи, що питання канонічного статусу може бути вирішене через визнання та прийняття

У ході об’єднавчого процесу 2018 року патріарх Варфоломій призначив своїми екзархами в Києві архієпископа Памфільського Даниїла зі США та єпископа Едмонтонського Іларіона з Канади, які служили українським православним громадам у своїх країнах у складі Вселенського Патріархату. Таким чином, Константинопольський патріарх узяв на себе значну організаційну роль у процесі створення Православної Церкви України. Екзархи провели велику

підготовчу роботу перед Об’єднавчим Собором 15 грудня 2018 року, зокрема щодо діалогу між УПЦ КП та УАПЦ [9].

З початком повномасштабного російського вторгнення в Україну ієрархи Української Православної Церкви США провели зустріч із Вселенським патріархом Варфоломієм, обговорюючи питання співпраці для надання допомоги Україні. Вони також відвідали Генеральне консульство України в Стамбулі.

У результаті цих переговорів УПЦ США розпочала постачання гуманітарної допомоги. Вже на початку березня 2022 року перші вантажі з допомогою прибули до Києва.

19 квітня 2022 року митрополит ПЦУ Епіфаній передав благодійну допомогу від УПЦ США мешканцям Бучі, Василькова та Ірпеня. Крім того, Церква надала автомобілі швидкої допомоги та вантажівки для забезпечення постраждалих українців необхідними ресурсами.

У межах співпраці з Православною Церквою України понад п’ять тисяч великодніх подарунків було роздано у постраждалих від війни містах, зокрема в Бучі, Ворзелі, Гостомелі, Ірпені, Макарові та інших населених пунктах.

Станом на 20 вересня 2022 року УПЦ США зібрала 2,4 мільйона доларів на допомогу українцям. Гуманітарна підтримка була спрямована в різні міста, серед яких Дніпро, Київ, Луцьк, Львів, Маріуполь, Одеса, Сєвєродонецьк, Суми, Харків та Яворів.

З початку вторгнення Церква передала в Україну понад 170 медичних автомобілів швидкої допомоги та транспортних засобів для матеріально-технічної підтримки [10].

Отже, процес переходу Української Православної Церкви в США та діаспорі під духовний омофор Вселенського Патріархату відбувався поступово та офіційно. Він супроводжувався урочистим проголошенням у 1995 році, рішеннями соборів та єпископату, а також подальшою інтеграцією в структури Константинопольського Патріархату.

Цей крок не лише підтвердив канонічність українських єпископів у діаспорі, а й став важливим прецедентом для майбутнього визнання автокефалії Православної Церкви України. У 2018 році Константинопольський Патріарх Варфоломій безпосередньо долучився до процесу створення ПЦУ, призначивши своїх екзархів, які зіграли ключову роль в організації Об'єднавчого Собору.

Таким чином, події 1995–1996 років стали вагомим етапом у налагодженні єдності українського православ'я та визначили подальші кроки у його канонічному визнанні.

2.3. Розвиток УПЦ в Канаді

Після переїзду на постійне проживання американські емігранти почали замислюватися над забезпеченням збереження своєї національної та релігійної ідентичності. Життєві умови спонукали їх до організації громадського та церковного життя. У фермерських поселеннях поряд із мальовничими будинками новоприбулих зводилися українські церкви.

Більшість емігрантів, які належали до Греко-Католицької Церкви, прибули до США та Канади з Галичини та Закарпаття, тоді як українці з Буковини та інших регіонів були переважно православними. Буковинські громади обслуговували священики Російської Православної Церкви.

Наприкінці XIX століття українські греко-католицькі парафії опинилися в конфлікті з римсько-католицьким єпископатом США та Канади через питання одруженого духовенства, збереження літургійних традицій та церковного майна. Священник Степан Ярмусь зазначив, що саме жорстка церковна політика латинського єпископату стала причиною зародження українського православ'я в Америці [11].

Унаслідок цього відбувся масовий перехід греко-католиків до православ'я. Так, у березні 1891 року карпарусинська парафія в Міннеаполісі, очолювана талановитим пастирем Олексієм Товтом (1853–1909), приєдналася до Російської Православної Церкви в Америці. За деякими джерелами, до кінця 1900 року православними стали 6898 вихідців із Галичини та Закарпаття. Водночас

російська церковна політика, націлена на русифікацію галичан, буковинців, лемків і закарпатців, ускладнювала їхній перехід до православ'я, адже вони прагнули зберегти власні традиції. Церковний історик Тимофій Міненко зазначив, що переселенці найбільше цінували можливість здійснення релігійних обрядів, таких як хрещення дітей, вінчання молодят і проведення похоронних служб.

Пресвітеріанська церква також намагалася асимілювати українців, звертаючи увагу на вчителів-соціалістів із радикальними поглядами. У 1903 році вони звернулися до Вінніпега до самозваного митрополита Серафима (Стефана Уствольського), сподіваючись започаткувати реформаційний рух серед українських переселенців. Він, користуючись популярністю, без розбору висвятив близько 50 священиків, здебільшого малограмотних, і зібрав понад 40 тисяч прихильників. Однак через його неканонічний статус і аморальну поведінку емігранти швидко втратили до нього довіру, і його церква занепала. Попри це, діяльність Серафима стала своєрідним каталізатором для активізації українського церковного руху в Америці [12].

У 1915 році священні українські священики в Чикаго заснували Народну Незалежну Церкву, очолювану енергійним Григорієм Хоміцьким, якого висвятив старокатолицький єпископ Карфора.

Паралельно з цим, у 1919 році інша група священиків створила Народну Греко-Православну Церкву в Америці на чолі з отцем Володимиром Каськівим. Таким чином, обидві церковні групи залишилися без єпископського керівництва.

Подібний рух зародився і в Канаді, ініційований світовими діячами внаслідок спілкування з греко-католицьким єпископом Никитою Будкою. У липні 1918 року в Саскатуні відбулося таємне зібрання національних лідерів під керівництвом Василя Свистуна, під час якого було ухвалено рішення про створення Українського Греко-Православного Братства для призначення заснування незалежної Української Православної Церкви. Перший церковний Собор пройшов 28 грудня 1918 року, і його учасники затвердили назву нової конфесії – Українська Греко-Православна Церква в Канаді. Оскільки на Соборі

не було жодного єпископа, канонічні питання організації церковного життя не розглядалися.

З 1919 року тимчасове керівництво Українською Церквою взяв на себе сирійський митрополит Германос Шегеді, представник Антіохійського Патріархату в Америці. Він погодився духовно опікуватися п'ятьма священиками зі США та двома з Канади, допоки не буде знайдено українського єпископа. Формально це була єдина єпархія для двох країн, проте через вихід єдності у новоствореній Церкві в США та Канаді почали розвиватися окремі церковні громади. Адміністративні справи УГПЦ в Канаді очолювали адвокат Василь Свистун і адміністратор консисторії отець Семен Савчук (1895–1983), які розпочали пошук канонічного українського єпископа в Східній Європі. У листі до Івана Огієнка Семен Савчук зазначив, що робота в церковній сфері є надзвичайно складною, проте за належного керівництва вона може принести велику допомогу як для емігрантів, так і для рідної землі. Українці Канади, на його думку, завжди залишалися духовно пов’язаними з Батьківщиною й потребували лідерів, які розуміли їхнє прагнення та готові були присвятити себе служінню народу й церкви [13].

Наприкінці 1922 року отець Савчук вирушив до Європи та два місяці прожив у професора Івана Огієнка біля Львова. Там він дізнався про створення в Україні Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ) під проводом митрополита Василя Липківського, однак виступив проти запрошення неканонічного єпископа для українців у США та Канаді. Серед можливих кандидатів на єпископську посаду розглядали владику Олексія Громадського, який пізніше став Волинським архієреєм і очолив Автономну Церкву в період війни. Попри заперечення голови консисторії, прихильники зв'язку з УАПЦ отримали перевагу.

Водночас Українська Православна Церква в США самостійно встановила контакт із УАПЦ і запросила архієпископа Івана Теодоровича (1887–1971), який прибув до Америки 13 лютого 1924 року на пароплаві «Беренгарія». Делегацію, що зустрічала його, очолив митрополит Германос, який урочисто привітав

архієпископа й подарував йому єпископський посох, однак не брав участі у спільному молебні. Він повідомив, що готовий офіційно визнати єпископський статус Івана Теодоровича, проте останній відмовився від такого оформлення.

Улітку 1924 року обидві українські Церкви обрали Теодоровича своїм першоєрархом. Протест, як зазначав церковний історик Тимофій Міненко, в постановах 4-го Собору не було чітко визначено, що має Українська Греко-Православна Церква в Канаді увійти до відповідності УАПЦ в Україні. Через це згодом виникли інші трактування взаємин із Церквою в Україні. Архієпископ Іван поважав, що очолювані ним єпархії є частиною УАПЦ, тоді як УГПЦ в Канаді розглядала себе як повністю незалежну структуру, що перебуває лише в «духовній єдності» з УАПЦ Липківського [14].

Таким чином, Іван Теодорович зміг об'єднати православних українців Північної Америки під своїм духовним керівництвом. Однак у міжвоєнний період структура управління Церквою залишилася розділеною: у США вона розвивалася під безпосереднім проводом архієпископа, тоді як у Канаді керівництво організувало консисторію на чолі з адміністратором протоієреєм Семеном Савчуком.

У цей час Українська Греко-Православна Церква в Канаді здійснила важливі зміни: богослужіння почало відбуватися українською мовою, адміністративний центр було перенесено до Вінніпега, а також започатковано видання газети «Вісник», редактором якої став отець Василь Кудрик.

Станом на 1928 рік Церква в Канаді об'єднувала 120 парафій та 17 священиків, тоді як у США їх налічувалося близько 30. До 1935 року кількість парафій у Канаді зросла до 180, що стало можливим завдяки переходу громад із російської митрополії та серафимівського руху.

РОЗДІЛ 3. УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В ПІВДЕННІЙ АМЕРИЦІ

3.1. Особливості формування українських православних громад у Бразилії та Аргентині

Українська еміграція до Аргентини відбувалася у чотири основні періоди: перший тривав з 1897 року до початку Першої світової війни, другий охоплював 1922–1939 роки, третій припав на 1946–1951 роки, а четвертий розпочався у 1993 році. Українці, які прибули до Аргентини наприкінці XIX століття та до 1914 року, здебільшого були селянами, що зумовило їхню подальшу зайнятість у сільському господарстві. Значний наплив емігрантів спостерігався у 1924–1932 роках, переважно із Західної України.

Основними регіонами поселення українців стали незаселені лісисті райони провінцій Місьйонес та Чако, де вони становили значну частину сільського населення. У Чако українці займалися вирощуванням бавовнику, а в Місьйонесі – тютюну та чаю. У провінції Мендоса вони зосередилися на виноградарстві, садівництві та городництві, тоді як у степових провінціях Аргентини займалися хліборобством. Водночас частина українських емігрантів працевлаштувалася на промислових підприємствах Буенос-Айреса та його околиць [15].

Емігранти, які прибули після обох світових воєн, значною мірою були учасниками національно-визвольного руху або примусово вивезеними на роботи до Німеччини. Серед них було багато людей із середньою та вищою освітою, що сприяло активізації суспільного життя української громади та розвитку її організацій.

Остання хвиля еміграції, що розпочалася після розпаду СРСР, мала свої особливості. Аргентина, зацікавлена у притоку дешевої, але кваліфікованої робочої сили зі Східної Європи, з 1993 року запровадила спрощену систему еміграції для українців. Відповідно до неї, громадяни України віком до 65 років могли отримати річну візу з правом працевлаштування, яка продовжувалася за умови наявності офіційного трудового контракту. Через три роки роботи в країні емігранти мали можливість подати заявку на постійне проживання, а згодом і на

громадянство, що відкривало шлях до переїзду в США, Канаду чи країни Західної Європи.

За даними Національного управління міграції Аргентини, у 1993–2003 роках до країни прибуло близько 25 тисяч українців, переважно з вищою або середньою спеціальною освітою. Однак після 2002 року спостерігалося значне зменшення потоку емігрантів із України. Водночас почало зростати число українців, які залишали Аргентину, повертаючись на батьківщину або переїжджаючи до інших країн. Це було спричинено, зокрема, економічною кризою 2001 року, яка призвела до масового безробіття, а також труднощами адаптації до місцевих умов [19].

Більшість етнічних українців в Аргентині проживає в столиці та провінції Буенос-Айрес, де їхня чисельність перевищує 120 тисяч осіб, а також у провінції Місьйонес, де проживає приблизно 170 тисяч українців. Значні громади зосереджені в провінціях Чако (50 тисяч осіб), Кордоба (15 тисяч), Мендоса (10 тисяч), Формоса (8–10 тисяч), Ріо-Негро та Коррієнтес (по 3 тисячі осіб).

Головною координаційною структурою української діаспори в країні є Українське Центральне Представництво (УЦР), засноване в 1947 році. Воно об'єднує понад 30 українських громадських організацій, серед яких найбільш продуктивними є Українське культурне товариство «Просвіта» та Українське товариство «Відродження».

Українське культурне товариство «Просвіта» було створено в 1924 році. Його головний осередок розташований у Буенос-Айресі, а також функціонують дев'ять філій у провінції Буенос-Айрес та три у провінції Чако. Товариство видає газету «Українське слово» та керує культурно-відпочинковим центром «Веселка».

Товариство «Відродження», засноване в 1938 році, має центральний офіс у Буенос-Айресі та три філії в провінції Буенос-Айрес. При цьому діє центр відпочинку «Калина». Раніше товариство випускало газету «Наш клич», проте через фінансові труднощі її друк було припинено.

До складу УЦР входять також Аргентинсько-українська асоціація випускників ВНЗ, Фонд імені Тараса Шевченка (який опікується пам’ятниками Кобзарю та Українським цвинтарем у Монте-Гранде), молодіжні скаутські організації «Пласт» та Спілка української молоді, жіночі об’єднання – Союз українок Аргентини, Об’єднання жінок «Просвіта» та Організація жінок України «Відродження». Більшість цих організацій має власне приміщення.

При діаспорних установах діє близько 20 творчих колективів, серед яких найвідоміші ансамблі танцю «Просвіта», «Весна», «Київ» (при УКТ «Просвіта»), «Журавлі» (при УТ «Відродження»), балет «Дунай» та Капела бандуристів імені Т. Шевченка. Асоційованим членом УЦР є Аргентинсько-українська торговельно-промислова палата, що об'єднує підприємців українського походження.

Між столицею та провінцією Буенос-Айрес українські громади активно діють у місцях компактного проживання діаспори. Також у провінції Місьйонес функціонують товариства у містах Посадас, Обера, Апостолес, Барранкерас та Леандро Алем, у провінції Чако – у містах Ресістенсія, Саенс-Пенья та Коронель-дю-Граті, а також у місті Кордоба (провінція Кордоба) [20].

В Аргентині представлені різні українські релігійні організації. Серед них Українська Автокефальна Православна Церква, яка має церкву Святої Покрови в Буенос-Айресі. Українська Католицька Церква (Єпархія Пресвятої Богородиці Покрови візантійсько-українського обряду) об'єднує близько 150 тисяч вірян. Вона підпорядковується УГКЦ і має Кафедральний собор Пресвятої Діви Марії в Буенос-Айресі, 18 церков та 36 каплиць, а також випускає двомовне періодичне видання «Голос Української церкви». Окремо цього, в країні діє осередок Українського євангельсько-баптистського об'єднання в Південній Америці.

В Аргентині діють суботні школи при центральних відділеннях і філіях Українського культурного товариства «Просвіта» та Українського товариства «Відродження», а також при Українській Греко-Католицькій Церкві в столиці та провінції Буенос-Айрес. У цих навчальних закладах викладається українська мова та інші дисципліни, пов'язані з українською культурою. Курси української

мови також пропонуються в Національному університеті провінції Місьйонес, Українському культурному товаристві «27-го серпня» в місті Посадас, Почесних консульствах України в провінціях Місьйонес, Чако та Формоса, в Національному Північно-східному університеті (UNNE) в місті Ресістенсія та його філіях у Сан-Бернардо і Лас-Бреньяс (Чако), а також в Університеті "Ла-Пунта" в провінції Сан-Хуан.

У 2007 році на базі філії Українського католицького університету св. Климентія Папи в Римі, що припинив діяльність, було створено Інститут української культури та освіти ім. Патріарха Йосипа Сліпого, який функціонує як філія Львівського українського католицького університету. Основна його мета – збереження української культури через підготовку викладачів українознавчих дисциплін, наукову діяльність та видавництво [23].

Хоча повний навчальний курс тривалістю 8 семестрів тимчасово не проводиться через низьку кількість студентів, щорічно в провінції Місьйонес організовується інтенсивний літній курс на два тижні, який триває вже 24 роки. Інститут не має власного приміщення і працює на базі церковно-житлового комплексу при Кафедральному соборі Пресвятої Діви Марії Української католицької церкви в Буенос-Айресі.

У Бразилії збудовано багато просторих сучасних церков, які зберігають традиційні риси "старокрайової" культової архітектури.

Переважна частина українців у країні є греко-католиками. З 1971 року вони мають власну Єпархію Святого Івана Хрестителя, першим єпископом якої був владика Єфрем Василь Кривий (до 2008 року). Нині єпархію очолює владика Володимир Ковбич.

Важливу роль у релігійному, культурному, національно-виховному та добродійному житті української громади в Бразилії відіграють сестри Служебниці, сестри Катехитки Святої Анни, сестри Василіянки, сестри Йосифітки, а також Світський Інститут Катехиток Серця Ісусового. Вони працюють у початкових і середніх школах, лікарнях, притулках для сиріт і людей

похилого віку, а також проводять інтенсивні катехитичні та українознавчі курси під час літніх канікул, що робить значний внесок у розвиток української громади.

Приблизно 10% українців у Бразилії належать до Української Православної Церкви. Це переважно нащадки переселенців із Волині та Буковини, а також частина вихідців із Галичини, які перейшли до православ'я у 1922 році. Православні парафії, створені у 1930-х роках о. Дмитром Сідлецьким, нині об'єднані в Єпархію під назвою "Українська Автокефальна Православна Церква – Південно-Американська Єпархія Константинопольського Патріархату".

Особливістю релігійного життя української громади в Бразилії є гармонійне співіснування греко-католицької та православної церков. Різниця у календарях – греко-католики дотримуються григоріанського, а православні – юліанського – не перешкоджає єдності громади. Українці спільно працюють над збереженням національної самобутності, популяризацією культури, традицій і мови [34].

Важливу роль у збереженні української ідентичності відіграє рідна школа. Від перших років переселення українці дбали про освіту своїх дітей, створюючи навчальні заклади. Попри труднощі, у 1922 році в Бразилії вже діяли 64 українські школи. Хоча ці заклади не завжди мали достатню кількість кваліфікованих педагогів, вони суттєво сприяли підвищенню рівня грамотності серед українців, що вирізняло їх серед інших етнічних громад.

Величезний внесок у розвиток української освіти в Бразилії зробив митрополит Андрій Шептицький. Під час своїх візитів він зустрічався з українськими громадами, організовував учительські конференції та активізував діяльність "Шкільного Союзу".

Збереження й примноження української духовності, мови та традицій стало можливим завдяки самовідданій праці численних ентузіастів, серед яких були й свідомі переселенці першої хвилі імміграції [30].

Отже, українська громада в Бразилії та Аргентині відіграє важливу роль у збереженні національної самобутності, релігійної та культурної спадщини.

Православна та Греко-католицька церква не лише підтримують духовний розвиток громади, а й сприяють єдності українців, незважаючи на відмінності у календарних традиціях. Значний внесок у збереження української культури здійснюють чернечі згромадження, які активно працюють у сфері освіти, соціального захисту та катехизації.

Освіта також є ключовим фактором у збереженні української ідентичності. Попри труднощі, ще з початку XX століття українці в Бразилії створювали школи, що сприяло підвищенню рівня грамотності серед громади. Важливу підтримку в цьому надавав митрополит Андрій Шептицький, активізуючи діяльність українських освітніх організацій.

Таким чином, завдяки зусиллям духовенства, освітян та активних представників громади, українці в Бразилії зуміли не лише зберегти свою культурну спадщину, а й інтегрувати її в життя бразильського суспільства, продовжуючи передавати свої традиції наступним поколінням.

3.2. Розвиток церковних структур та парафіяльного життя

Розвиток церковних структур та парафіяльного життя Української Православної Церкви в Південній Америці є важливим аспектом історії української діаспори, що відображає прагнення українців зберігати свою релігійну ідентичність та культурну спадщину за межами батьківщини. Українська православна громада в Південній Америці почала формуватися переважно внаслідок хвиль еміграції, які відбувалися після Другої світової війни, коли багато українців, рятуючись від політичних переслідувань і шукаючи кращого життя, оселялися в країнах, таких як Аргентина, Бразилія та Парагвай. Ці переселенці привезли з собою глибоку релігійну традицію, що стала основою для створення церковних структур у новому середовищі [30].

На початковому етапі українські православні громади в Південній Америці були невеликими і часто не мали власних храмів чи постійних священиків. Парафіяльне життя зосереджувалося навколо тимчасових молитовних приміщень, таких як орендовані зали чи приватні будинки, де віряни збиралися

для богослужінь. Організація церковного життя значною мірою залежала від ініціативи самих парафіян, які об'єднувалися в громади, створювали церковні комітети та шукали контакти з православними ієрархами в діаспорі, зокрема зі США та Канади, де українські православні структури вже були більш розвиненими. Одним із ключових завдань було забезпечення присутності духовенства, яке могло б проводити богослужіння українською мовою та підтримувати національні традиції.

З часом, у міру зростання чисельності української діаспори та її економічного зміцнення, почали з'являтися перші постійні храми. У таких країнах, як Аргентина, де українська громада була однією з найчисельніших у Південній Америці, будувалися церкви, які ставали не лише релігійними, а й культурними осередками. Наприклад, у Буенос-Айресі українські православні парафії активно розвивалися під опікою Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ) в діаспорі, яка підпорядковувалася Константинопольському Патріархату. Ці парафії не тільки проводили богослужіння, а й організовували недільні школи, хорові колективи та культурні заходи, спрямовані на збереження української мови та звичаїв [34].

Розвиток церковних структур у Південній Америці також супроводжувався викликами, пов'язаними з віддаленістю від основних центрів українського православ'я та обмеженими ресурсами. Часто громади стикалися з нестачею священиків, адже не всі могли дозволити собі утримувати постійного духовного лідера. У таких випадках парафіяльне життя підтримувалося мирянами, які брали на себе організацію молитов, читання Святого Письма та навіть координацію зв'язків із церковними ієрархами за кордоном. Водночас поступово налагоджувалася співпраця з Українською Православною Церквою в США та іншими православними юрисдикціями, що сприяло зміцненню канонічності та стабільності церковного життя

Парафіяльне життя в Південній Америці було тісно пов'язане з національною ідентичністю. Церкви ставали місцем, де українці не лише молилися, а й відзначали традиційні свята, такі як Різдво чи Великдень,

зберігаючи обряди, притаманні православній традиції України. Наприклад, у Бразилії, де українська діаспора зосереджувалася переважно в штаті Парана, парафії відігравали ключову роль у підтримці зв'язків між поколіннями, навчаючи молодь релігійних основ і водночас передаючи культурні цінності. Часто при церквах діяли братства чи сестринства, які займалися благодійністю, допомогою новоприбулим емігрантам та організацією громадських заходів.

У другій половині XX століття Українська Православна Церква в Південній Америці почала набувати більш організованої форми. З'явилися єпархіальні структури, які координували діяльність парафій у різних країнах регіону. Хоча чисельність православних українців у Південній Америці поступалася греко-католицькій громаді, православні парафії залишалися важливим осередком для тих, хто дотримувався східного обряду без унії з Римом. Церковне життя також отримало поштовх завдяки відвідуванням єпископів із діаспори, які освячували нові храми, проводили собори та зміцнювали духовну єдність громад [48].

Сьогодні Українська Православна Церква в Південній Америці продовжує існувати як частина ширшої мережі православних громад у діаспорі. Незважаючи на асиміляційні процеси та зменшення чисельності української еміграції в регіоні, парафії зберігають свою роль у підтримці духовного життя. Вони адаптуються до сучасних умов, залучаючи молодше покоління через використання нових технологій, таких як онлайн-трансляції богослужінь, та співпрацюючи з іншими православними церквами в регіоні. Таким чином, розвиток церковних структур та парафіяльного життя Української Православної Церкви в Південній Америці є прикладом того, як релігія й культура можуть об'єднувати людей далеко від рідної землі, зберігаючи їхню ідентичність у складних історичних обставинах.

Розвиток Української Православної Церкви в Південній Америці не обмежувався лише створенням храмів та організацією богослужінь — він також включав активну взаємодію з місцевими суспільствами та іншими релігійними конфесіями. У країнах, де православ'я не було домінуючою релігією, наприклад,

у переважно католицьких Аргентині чи Бразилії, українські православні громади змушені були шукати способи інтеграції, зберігаючи при цьому свою унікальність. Це призводило до цікавого синтезу: з одного боку, українські традиції, такі як спів церковних гімнів українською мовою чи святкування Водохреща з освяченням води, залишалися незмінними, а з іншого — парафії поступово адаптувалися до місцевих реалій, співпрацюючи з іншими православними церквами, такими як Російська чи Сербська, які також мали свої громади в регіоні.

Одним із важливих напрямків розвитку було виховання духовенства з числа місцевих українців. Оскільки залучення священиків із України чи з інших країн діаспори було ускладненим через логістичні та фінансові перепони, громади почали готувати своїх кандидатів на священство. Деякі молоді люди з українських сімей у Південній Америці вирушали на навчання до семінарій у США чи Канаді, де діяли богословські школи під егідою Української Православної Церкви. Повернувшись, вони ставали не лише духовними провідниками, а й активними діячами у громадському житті, сприяючи зміцненню зв’язків між парафіями в різних країнах регіону [57].

Парафіяльне життя також відзначалося значною соціальною активністю. Церкви часто ставали центрами допомоги для нужденних, особливо в періоди економічних криз, які періодично охоплювали країни Південної Америки. Наприклад, у 1980-х роках, коли Аргентина переживала складні часи через гіперінфляцію, українські православні парафії організовували благодійні обіди, роздачу одягу та підтримку для сімей, що опинилися у скруті. Ця діяльність не лише зміцнювала внутрішню солідарність громади, а й підвищувала її авторитет серед місцевих жителів, які починали сприймати українські церкви як осередки добра й милосердя.

Культурна складова залишалася невід’ємною частиною парафіяльного життя. У багатьох громадах при церквах створювалися фольклорні ансамблі, які виконували українські пісні та танці на релігійних і світських заходах. Такі ініціативи допомагали не лише зберігати традиції, а й залучати до церковного

життя тих українців, які через асиміляцію починали втрачати зв'язок із рідною культурою. Особливо це стосувалося молоді, для якої церква ставала мостом до історичної батьківщини. Наприклад, у Бразилії українські православні парафії брали участь у щорічних фестивалях етнічних громад, демонструючи свою самобутність через вишиванки, писанки та релігійні обряди.

У XXI столітті Українська Православна Церква в Південній Америці зіткнулася з новими викликами, пов'язаними з глобалізацією та зменшенням чисельності активних парафіян. Молодше покоління, народжене вже в Південній Америці, часто віддавало перевагу інтеграції в місцеве суспільство, що призводило до поступового зменшення кількості тих, хто регулярно відвідував богослужіння. Проте церква не стояла осторонь цих змін. Багато парафій почали використовувати сучасні технології, такі як соціальні мережі та відеотрансляції, щоб залишатися ближчими до своїх вірян. Наприклад, під час пандемії COVID-19 у 2020–2021 роках українські православні громади в Аргентині та Бразилії активно проводили онлайн-служби, що дозволило підтримувати духовне життя навіть у період ізоляції [58].

Ще одним важливим аспектом розвитку стало зміцнення зв'язків із Україною після здобуття нею незалежності в 1991 році. Цей період відкрив нові можливості для співпраці: деякі парафії почали отримувати духовну літературу, ікони та підтримку від Православної Церкви України, що сприяло оновленню їхнього релігійного життя. Водночас це викликало дискусії про юрисдикційну приналежність, адже громади в Південній Америці історично підпорядковувалися різним православним центрам, зокрема Константинопольському Патріархату. Проте, попри ці виклики, церква зберігала свою основну місію — бути духовним і культурним осередком для українців [3].

Таким чином, розвиток церковних структур та парафіяльного життя Української Православної Церкви в Південній Америці є історією стійкості, адаптації та віри. Від невеликих молитовних груп у середині XX століття до організованих громад із власними храмами та активною соціальною діяльністю, українські православні парафії в регіоні зуміли не лише вистояти в умовах

еміграції, а й зробити значний внесок у збереження національної ідентичності. Незважаючи на сучасні труднощі, вони продовжують залишатися важливим елементом духовного життя української діаспори, поєднуючи минуле з сьогоденням і відкриваючи перспективи для майбутнього.

3.3. Культурно-просвітницька діяльність церкви

Культурно-просвітницька діяльність Української Православної Церкви в Південній Америці стала ключовою у збереженні національної ідентичності української діаспори та невід'ємною частиною її парафіяльного життя. Церква виступала не лише як релігійна інституція, а й як осередок, що об’єднував українців навколо їхньої культури, мови та традицій, сприяючи їх передачі наступному поколінню в чужоземному середовищі. Ця діяльність охоплювала широкий спектр ініціатив — від організації шкіл і бібліотек до проведення фестивалів і виставок, що популяризували українське мистецтво й спадщину.

Одним із головних напрямків культурно-просвітницької роботи було створення прицерковних недільних шкіл. Ці заклади з'явилися майже одночасно з першими парафіями, адже емігранти розуміли важливість виховання дітей у дусі української культури та православної віри. У таких школах, що діяли, наприклад, у Буенос-Айресі чи Куритибі, навчалися не лише основи катехизису, а й української мови, літератури, історії та народних традицій. Вчителями часто виступали самі парафіяни — освічені емігранти, які добровільно взяли на себе цю відповідальність. Завдяки цьому діти, народжені вже в Південній Америці, мали змогу вивчити рідну мову своїх батьків, співати колядки чи готувати писанки до Великодня, що зміцнювало їхні зв’язки з Україною [24].

Ще одним елементом просвітницької діяльності було створення бібліотек і читалень при церквах. У воєнні роки, коли доступ до українських книг у Південній Америці був обмежений, парафії збирали літературу, привезену емігрантами, а згодом отримували видання від українських організацій у США чи Канаді. Ці бібліотеки містили релігійні тексти, такі як Біблія українською мовою, а також художню літературу — твори Шевченка, Франка, Лесі Українки,

— що допомагало підтримувати інтерес до української культури. Читальні ставали місцем зустрічі, де громада обговорювала не лише духовні питання, а й актуальні події, пов’язані з Україною, зокрема боротьбу за незалежність чи життя в Радянському Союзі.

Церква також активно долучалася до організації культурних заходів, які виходили за межі суто релігійного життя. Святкування великих православних свят, таких як Різдво чи Великдень, часто проводилися концертами, театральними виставами та виставками народного мистецтва. Наприклад, у Бразилії українські православні парафії брали участь у місцевих етнічних фестивалях, де представляли вишиванки, кераміку та традиційні страви, такі як борщ чи вареники. Ці заходи не тільки об’єднували громаду, а й знайомили місцевих жителів з українською культурою, сприяючи міжкультурному діалогу та підвищенню престижу української діаспори [16].

Музична діяльність також займала особливе місце в культурно-просвітницькій роботі церкви. При багатьох парафіях створювалися хори, які виконували не лише літургійні співи, а й українські народні пісні. Такі колективи часто виступали на громадських заходах, зберігаючи традицію багатоголосого співу, характерного для української православної обрядовості. У деяких випадках хори навіть записували платівки чи брали участь у програмах, що дозволяло популяризувати українську музику серед ширшої аудиторії. Наприклад, в Аргентині хори українських православних церков іноді запрошувалися на міжконфесійні заходи, демонструючи красу східнослов'янської духовної музики.

Важливим аспектом цієї діяльності було залучення молоді. У середині XX століття, коли асиміляція почала загрожувати збереженій українській ідентичності, церква ініціювала створення молодіжних груп і гуртків. Ці об’єднання займалися вивченням українських танців, підготовкою вертепів чи організацією літніх таборів, де діти та підлітки могли не лише відпочити, а й поглибити свої знання про православ’я та культуру предків. Ці ініціативи

допомагали протидіяти відчуженню молодого покоління від церкви й громади, створюючи їх активними учасниками парафіяльного життя [61].

У XXI столітті культурно-просвітницька діяльність церкви адаптувалася до нових реалій. З появою Інтернету багато парафій почали створювати власні веб-сайти чи сторінки в соціальних мережах, де публікували матеріали про українську історію, релігійні традиції та актуальні події. Онлайн-лекції, віртуальні екскурсії храмами чи навіть курси української мови стали доступними для ширшої аудиторії, включаючи тих, хто жив далеко від парафій. Наприклад, під час карантинів, спричинених пандемією, деякі громади в Південній Америці проводили вебінари про значення православних свят чи історію української церкви, що дозволило підтримувати просвітницьку роботу в умовах обмеженого фізичного контакту.

Культурно-просвітницька діяльність Української Православної Церкви в Південній Америці не лише сприяла збереженню української ідентичності, а й відігравала важливу роль у формуванні зв’язків між різними поколіннями емігрантів та налагодженні діалогу з іншими етнічними й релігійними спільнотами регіону. Церква стала своєрідним мостом, який єднав минуле українців із їхнім сьогоденням на новій землі, а також допомагала інтегруватися в багатонаціональне суспільство Південної Америки, не втрачаючи при цьому своєї самобутності [60].

Одним із важливих напрямків цієї діяльності було видання парафіяльних бюлетенів і часописів. У другій половині XX століття, коли громади почали міцніти організаційно, при церквах з’являлися друковані видання, які інформували парафіян про релігійні свята, життя громади та новини з України. Такі бюлетені часто містили статті про історію православ’я, біографії видатних українських діячів чи розповіді про традиції, як-от святкування Івана Купала чи обряд освячення пасок. Хоча ці видання мали скромний тираж і розповсюджувалися переважно серед парафіян, вони відігравали значну роль у просвітництві, особливо для тих, хто не мав доступу до ширшої української

преси, виданої в діаспорі. З часом деякі громади перейшли на цифрові формати, розміщуючи свої матеріали в інтернеті, що розширило їхню аудиторію.

Церква також активно підтримувала розвиток українського мистецтва в еміграції. При парафіях створювалися гуртки вишивки, де жінки відтворювали традиційні орнаменти, які потім використовувалися для прикрашання храмів чи продажу на благодійних ярмарках. Такі заходи не лише зберігали народні ремесла, а й слугували джерелом фінансування громадських проєктів, як-от ремонт церков чи допомога нужденним. Крім того, у деяких парафіях діяли художні студії, де діти й дорослі вчилися малювати ікони чи створювати декоративні вироби в українському стилі. Ці ініціативи сприяли передачі мистецьких традицій і водночас залучали до церковного життя людей із різними талантами [66].

Особливу увагу церква приділяла вшануванню історичних дат і подій, пов’язаних із боротьбою за незалежність України. Наприклад, у роковини Голодомору чи річниці проголошення незалежності парафії організовували панахиди, лекції та вечори пам’яті. Такі заходи супроводжувалися розповідями старших емігрантів про їхній досвід життя в Україні, що допомагало молодшому поколінню краще зрозуміти історичний контекст і значення їхньої спадщини. У Бразилії чи Аргентині ці події іноді привертали увагу місцевих істориків і журналістів, що сприяло ширшому висвітленню української історії в регіоні та зміцненню солідарності з іншими народами, які пережили подібні трагедії.

Культурно-просвітницька діяльність також мала міжконфесійний вимір. Українські православні парафії в Південній Америці нерідко співпрацювали з греко-католицькими громадами, які переважали чисельно в українській діаспорі регіону. Спільні заходи, як-от концерти до Дня Незалежності чи благодійні акції, допомагали об’єднувати українців незалежно від їхньої конфесійної приналежності. Водночас церква брала участь у діалозі з іншими православними громадами — російськими, сербськими чи грецькими, — що діяли в Південній Америці. Такі контакти сприяли обміну досвідом і збагаченню культурного життя, наприклад, через спільні хорові фестивалі чи релігійні конференції.

У сучасний період церква продовжує адаптувати свою просвітницьку діяльність до викликів глобалізованого світу. Одним із нових напрямків стало створення віртуальних архівів і баз даних, де зберігаються документи, фотографії та спогади про життя української діаспори в Південній Америці. Такі проєкти, часто ініційовані молодими парафіянами, дозволяють не лише документувати історію громад, а й ділитися нею з ширшою аудиторією, включаючи дослідників в Україні. Крім того, деякі парафії почали проводити онлайн-курси з історії православ'я чи української культури, залучаючи викладачів із-за кордону через відеозв'язок, що відкрило нові можливості для просвітництва [17].

Важливим елементом залишалася й підтримка зв'язків із Україною. Після 1991 року, коли Україна здобула незалежність, а згодом і після надання автокефалії Православній Церкві України в 2019 році, парафії в Південній Америці почали активніше співпрацювати з релігійними та культурними інституціями на батьківщині. Це включало обмін літературою, запрошення українських митців чи священиків для проведення майстер-класів і семінарів, а також участь у міжнародних церковних форумах. Такі зв'язки пожвавили культурне життя громад і додали нового імпульсу їхній просвітницькій роботі [31].

Отже, культурно-просвітницька діяльність Української Православної Церкви в Південній Америці стала багатогранним явищем, що поєднувало духовне, освітнє й творче начала. Завдяки невтомній праці парафіян і духовенства церква зуміла не лише зберегти українську культуру в умовах еміграції, а й збагатити її новими формами вираження, адаптованими до місцевих реалій. Ця діяльність залишається живим свідченням того, як віра й культура можуть гармонійно співіснувати, зміцнюючи громаду та її зв'язок із рідною землею навіть за тисячі кілометрів від неї.

ВИСНОВКИ

Українська Православна Церква в Америці відіграла ключову роль у збереженні національної самобутності українських емігрантів, які шукали кращих умов життя за межами своєї батьківщини. Процес її формування та розвитку був тісно пов'язаний із хвилями української міграції, соціально-економічним становищем переселенців та їхнім прагненням зберегти релігійну ідентичність.

На початкових етапах українська еміграція до Америки зумовлювалася переважно економічними та політичними чинниками. Опинившись у нових умовах, українці стикалися з труднощами соціальної адаптації, але прагнули об'єднатися у громади, зокрема навколо церкви, яка стала не лише духовним, а й культурним та освітнім осередком.

У Північній Америці (США та Канаді) процес становлення Української Православної Церкви розпочався з організації перших парафій та їхнього подальшого інституційного оформлення. Згодом було створено єпархіальні структури, що забезпечили стабільність і розвиток церковного життя. Важливим етапом стало визнання Української Православної Церкви США Константинопольським Патріархатом, що сприяло її міжнародному утвердженню. Аналогічні процеси відбувалися і в Канаді, де Церква отримала значну підтримку з боку вірян та змогла закріпитися як одна з провідних релігійних інституцій української діаспори.

У Південній Америці, особливо в Бразилії та Аргентині, формування Української Православної Церкви мало свої особливості. Через меншу чисельність української громади процес розбудови церковних структур відбувався повільніше, однак завдяки активності духовенства та мирян православні громади змогли створити власні парафії та забезпечити стабільність релігійного життя. Парафії не лише задовольняли духовні потреби вірян, а й виконували важливу культурно-просвітницьку функцію, сприяючи збереженню української мови, традицій і національної ідентичності.

Сьогодні Українська Православна Церква в Америці продовжує виконувати свою місію, адаптуючись до сучасних умов та викликів. Вона не лише зберігає духовну та національну ідентичність українців у діаспорі, але й активно інтегрується в релігійний та громадський простір країн, де існують її парафії.

У XXI столітті перед Церквою постають нові завдання, пов'язані з глобалізацією, міграційними процесами та зміною способу життя української громади за кордоном. Особливої уваги потребує молоде покоління, яке виросло в іншомовному середовищі та може втратити зв'язок із національними традиціями. Тому церковні громади активно розвивають недільні школи, культурно-просвітницькі заходи та сучасні засоби комунікації, щоб залучати молодь до релігійного і національного життя.

Важливим напрямком діяльності залишається взаємодія з іншими українськими церквами та громадськими організаціями. Співпраця з Українською Греко-Католицькою Церквою, культурними та освітніми установами сприяє збереженню єдності української громади за кордоном.

Попри виклики, Українська Православна Церква в Америці демонструє стійкість і здатність до розвитку. Вона залишається одним із ключових центрів духовного та культурного життя українців у діаспорі, сприяючи збереженню та поширенню українських релігійних і національних традицій у світі.

Отже, Українська Православна Церква в Америці стала не лише духовним центром, а й важливим чинником консолідації українських емігрантів. Вона відіграла значну роль у підтримці національної свідомості, розвитку української культури та збереженні історичної пам'яті серед представників діаспори. Незважаючи на виклики, що постали перед Церквою в різні періоди, її діяльність залишається важливим елементом життя української громади за кордоном.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаманенко А. Українське історичне товариство: ідеї, постаті, діяльність (1965–1991). Нац. ун-т «Острозька академія», Ін-т дослідж. укр. діаспори, Укр. іст. т-во. Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Остроз. акад.», 2010. 672 с.
2. Андрусишин Б. Церква в Українській Державі 1917–1920 рр. (доба Директорії УНР). Київ: «Либідь», 1997. 176 с.
3. Андрійчук А. Українська діаспорна преса в США. *Scripta manent : молодіж. наук. Вісн. Ін-ту філології та журналістики : зб. наук. пр*. М-во освіти і науки України. Луцьк, 2016. Вип. 3. С. 136-137.
4. Бажан О. Агентурна справа «Духовні» : НКВС проти УАПЦ. Православ'я в Україні. До 300-річчя з Дня народження преподобного Паїсія Величковського та Григорія Савича Сковороди: *Збірник статей*. Київ ; Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута»», 2022. С. 255–266.
5. Басишина Л., Пилявець Л., Чуприна В. Переслідування УАПЦ. Український церковно-історичний журнал. Київ, 2001. № 1. С. 59–67.
6. Бачинський Д.В. Українська інтелігенція – основна рушійна сила українізації. Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. Збірник статей. Вип. 5. Київ, 2001. С. 144–145.
7. Білінський Я. Стан Української Православної Церкви в УРСР. Збірник праць Ювілейного Конгресу у 1000-ліття хрещення Руси-України. Мюнхен, 1988/1989. С. 334–348.
8. Білокінь С. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР (1917–1941 рр.). Джерелознавче дослідження. Київ : ДМП Полімед, 1999. 447 с. 35. Білокінь С. Православні єпархії України 1917–1941 рр. *Історико географічні дослідження на Україні. Збірник наукових праць.* Київ : Наукова думка, 1992. С. 100–120.

9. Біловус Л. І. Діяльність НТШ та питання української науки у періодичних виданнях українців США як засіб збереження національної ідентичності. *Молодий вчений: щомісячний науковий журнал*. 2016. № 9 (36). С. 318–324.
10. Біловус Л. І. Документально-комунікаційна функція україномовної періодики США щодо діяльності громадських організацій (на прикладі СУА). *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань: зб. наук. праць.* Київський національний ун-т к-ри і мист-в; Ф-т культурології. К., 2017. Вип. 10. С. 201–206.
11. Біловус Л. І. Збереження національної ідентичності українців США у діяльності Українського народного союзу (на матеріалах діаспорної періодики). *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. 2017. Вип. 121. С. 7–11.
12. Біловус Л. І. Україна і США: дипломатичні відносини у контексті викликів XXI ст. (*на матеріалах періодики Зовнішні справи: науковий журнал*). 2017. № 11. С. 14–18.
13. Біловус Л. І. Український католицький університет в україномовній періодиці США. *Вісник Книжкової палати: науково-практичний журнал.* 2015. № 4. С. 33–37.
14. Біловус Л. І. Український католицький університет у контексті збереження і формування освітніх та духовних традицій українців (на матеріалі діаспорної преси США). *Вісник Книжкової палати: науково-практичний журнал.* 2016. № 7. С. 50–52.
15. Біловус Л. І. Українські церкви у США в обороні державності України (на матеріалах україномовної періодики діаспори). *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць.* 2017. Вип. 126. С. 95–100
16. Боровик М. Століття українського поселення в Канаді (1891–1991). Оттава: Українська могилянсько-мазепинська академія наук, 1991. 485 с.

17. Бугаєва О.В. Музична біографіка українців діаспори: наукова рефлексія над фондами Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Українська біографістика = Biographistica Ukrainica : зб. наук. праць Ін-ту біогр. дослідж. НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; редкол.: В. І. Попик (голов. ред.) та ін. Київ, 2019. Вип. 17. С. 196–225.
18. Винниченко І. Українська діаспора та сучасна еміграція з України: проблеми взаємин : матеріали «круглого столу», (м. Київ, 18 травня 2001 р.) . Ін-т дослідж. діаспори. К. : Геопринт, 2001. 22 с.
19. Господарисько М. Внесок української діаспори у становлення Києво-Могилянської академії. *Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: Зб. доповідей І Міжнародної наукової конференції.* Л.: Сполом, 2006. С. 395–400
20. Гуцал П. З. Українська еміграція Канади і США та національно-визвольний рух на західноукраїнських землях (1914–1923): автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 – історія України. Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, НАН України. Львів, 2005. 20 с.
21. Гаєцький Ю. 25-ліття учительського семінару (1985–2009). Рідна школа. 2009. Ч. 154 (листоп.). С. 23–24.
22. Єринюк Р. Короткий опис історії Української Православної Церкви в Канаді з нагоди її 90-ліття (1918– 2008). Львів, 2010. 35 с.
23. Євтух В., Трощинський В., Попок А. Закордонне українство. Навчальний посібник. К.: ВІК, 2005. – 308 с.
24. Зубик А. І. Міграція як чинник формування діаспор та етногеографічних процесів. *Актуальні проблеми країнознавчої науки : матеріали ІІІ Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф.* (м. Луцьк, 15-16 груд. 2015 р.). Мво освіти і науки України,

Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Громад. навч.-наук. центр сусп. географії. Луцьк, 2015. С. 121-124.

25. Ільницький Р. Призначення українців в Америці. Нью-Йорк, 1965. 126 с.
26. Кияк С. Українська діаспора як символ церкви-паломниці: проблеми і перспективи. *Історія релігій в Україні : наук. щорічник*, 2004. Кн. 1. Львів : Логос, 2004. С. 288–293.
27. Кравченюк О. У 125-ліття першої української католицької церкви в США. Свобода (США). 2010. 15 січ. С. 9.
28. Коляда О.В., Райчева А.О. Українська діаспора як чинник поглиблення зовнішньоекономічних відносин країни. *Економіка і суспільство*. Випуск № 15. 2018.
29. Кочан Н. Зарубіжний український католицизм: історія і сучасність. *Політика і час*. 1994. No 2. С. 62–71.
30. Куропась М. Українсько-американська твердиня: перші сто років Українського Народного Союзу: монографія. Острог-Чикаго: Вид-во «Острозька академія». – 682 с.
31. Кіщенко О.С. Особливості української освіти в діаспорі: порівняльний аспект. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Збірник наукових праць.* 2010. Вип. 42. С. 50–54
32. Листи від громадських діячів, представників української науки, культури і церкви до Івана Огієнка (митрополита Іларіона). Київ, 2011. 744 с.
33. Лановик Б.Д. Історія української еміграції. К. : Вища школа, 1997. 520 с.
34. Лазебник С.Ю. Зарубіжні українці. К.: Вид-во «Україна», 1991. 251 с.
35. Лозицький С. Лист управи Українського народного комітету в США голові української місії в Парижі М. Тишкевичу. 10 червня

1920 р. Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали. К.: Парламентське вид-во, 2008. С. 73-76.

36. Марунчак М. Студії до історії українців Канади. Вінніпеґ, 1966-1967. Том ІІ. Ч. І. Історія суспільнокультурного росту українців Манітоби. Піонерська доба. 544 с.
37. Міненко Т. Українська Православна Церква діаспори в її інституційному багатоманіттю Історія релігії в Україні: в 10 т. Київ, 2013. Т. 9: Релігія і Церква в історії української діаспори. С. 453-471.
38. Міненко Т., о. Заснування в Канаді Української Православної Митрополії. Вінніпег, 2006. 340 с.
39. Мулик-Луцик Ю. Історія Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Вінніпег, 1989. Т. 4 : Українська Греко-Православна Церква в Канаді в юрисдикції архиєпископа Івана Теодоровича. 831 с.
40. Матейко Р. Церква, як фактор збереження етнічної самосвідомості зарубіжного українства. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє : щорічник. Тернопіль : Екон. думка, 2000. С. 70–76.
41. Маркусь В. Українська спільнота в широкому американському суспільстві: проблеми і спостереження. *Українці в американському та канадському суспільствах: соціологічний збірник*. Джерсі Сіті, 1976. Т. 1. С. 258–277.
42. Недошитко І. Роль церкви в житті української діаспори США (кінець XX – поч. XXI ст.). *Науковий вісник Волинського національного університетуту ім. Лесі Українки*. 2012. No 10 (235). С. 63–73.
43. Ортиньский В.Л. Виходець з Дрогобиччини Стефан-СотерОртинський – перший єпископ української діаспори в США. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2010. 218 с.

44. Остюжанцева О. Міжнародна науково-практична конференція про ролюдіяспори. Свобода (США). 2008. 10 жовт. С. 1, 17, 20.
45. Осінні імпрези на користь Українського Католицького університету. Свобода (США). 2009. 27 лютого. С.11.
46. Преловська І. Видатний церковний діяч Іван Теодорович (1887–1971) – портрет на тлі доби. Теодорович І. Благодатність єрархії УАПЦ (Української Автокефальної Православної Церкви). Київ, 2010. С. 5–95.
47. Пропамятна книга три ювілеї 1921–1966. Українська православна парафія св. Володимира м. Лос Ангелес, Каліфорнія. – Друк: Друкарня «Українських вістей», Новий Ульям, 1966. – 240 с.
48. Павлюк О. Боротьба України за незалежність і політика США (1917–1923): монографія. К.: Вид. дім «КМ Academia», 1996. 188 с.
49. Романюк С. Шкільна освіта як основний чинник збереження української мови в діаспорі . *Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті : тези доп. Першої міжнар. наук. конф.*, (Львів, 8–10 берез. 2006 р.) Львів, 2006. С. 279–280.
50. Роздольська Мирослава. Стенфордській єпархії – 50 років. Свобода (США). 2008. 14 листопада. С. 1, 16–17.
51. Роздольська М. Вільна особистість – творець своєї долі і співтворець історії свого народу. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2010. 100 с.
52. Савчук С., Мулик-Луцик Ю. Історія Української Греко-Православної Церкви в Канаді: У 5 т. Вінніпег, 1984. Т. 1: Київська церковна традиція українців Канади. 616 с.
53. Семчишин М. Напрямні української виховної системи. Другий Світовий Конгрес Вільних Українців : матеріали. Торонто, Нью-Йорк, Лондон, 1986. 470 с.

54. Смолій В.А. Україна крізь віки : в 15 т. НАН України; Ін-т археології. К. : Альтернативи, 1998. Т. 15 : Українці в світі. 1999. 351 с.

55. Совінська Н. Роль релігії у національному розвитку України та української еміграції. У*країнська наука: минуле, сучасне, майбутнє: щорічник.* Тернопіль : Екон. думка, 2000. С. 23–31.

56. Саган О. Православна Церква України Консистуювання та перспективи розвитку: Київ: ВРІФ ім. Г.С. Сковороди НАН України, 2019.

57. Сухобокова О. Вплив Першої світової війни на консолідацію української діаспори США. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка*. Серія: Історія. 2014. Вип. 4 (122). С. 51- 54.

58. Тишкевич Р. Українські дипломати на Паризькій мирній конференції. *Український історичний збірник*. 2013. Вип. 16. С. 147-161.

59. Центральний державний архів зарубіжної україніки України (далі – ЦДАЗУ України). Ф.23 Документи Українського Православного Братства імені Василя Липківського на еміграції, зібрані родиною Валентина та Раїси Кохно (США). Оп.2. Спр.22 Протопресвітер Степан (Біляк С.М.). Свідчення, що стосуються історії УПЦ в США, 7 арк. 5.

60. Чайка В. В. Культурно-мистецьке середовище української діаспори Північної Америки у розвитку музичної культури та творчості. *Modern educational space: the transformation of national models in terms of integration Conference Proceedings*, (October 26, 2018. Leipzig): Baltija Publishing. – Leipzig, 2018. P. 66–68

61. Чайка В. В. Музична культура української діаспори в умовах сучасного мультикультурного суспільства. *Культурологічні та мистецтвознавчі паралелі: науковий і практичний вимір: матеріали міжнародного симпозіуму*, (м. Київ, 6 червня 2019 р.)

М-во культ. України; Нац. акад. кер. кадрів культ. мистец. К.: НАКККіМ, 2019. С. 343–344.

62. Шемшученко Ю.С. Юридична енциклопедія: В 6-ти т. К.: Укр. енциклопедія, 1998. Т. 2: Д-Й, 1999. 744 с.
63. Хомчук О. Церква поза церковною огорожею. Розколи і руйнація Української Православної Церкви в пошуках «константинопільського визнання». Чікаго, 2002. 622 с.
64. Ярмусь С. Формування феномену Українського православ'я в Америці. Історія релігії в Україні: в 10 т. Київ, 2013. Т. 9: Релігія і Церква в історії української діаспори. С. 476.

65. Barriger L. Glory to Jesus Christ: A History of the American Carpatho-Russian Orthodox Greek Catholic Diocese. Brookline, Mass., 2000. 152 p.
66. Chaika V. V. Development of Ukrainian amateur and professional choral art in Canada and the USA in the second half of the twentieth century. *Virtus: Scientific Journal.* 2019. September № 36. P. 193–196.
67. Hoge, D. R., K. McGuire, B. F. Stratman, and A. A. Illig. Converts, Dropouts, Returnees: A Study of Religious Change among Catholics. Pilgrim Press, 1981.
68. Inglehart, Ronald. Religion's Sudden Decline: What's Causing It, and What Comes Next? Oxford University Press, 2021.
69. Klokiw, Andrew N. "A Fifth Wave: A Contemporary Comparative Study of Ukrainian Immigration to the United States, 1870-2019." *Texas Law Review* vol. 98, no. 757, 2019.
70. Lopukh, V. "The Effects of the 'Fourth Wave' of Immigrants from Ukraine on the Ukrainian Diaspora in the United States." *Demography and Social Economy*, №1(21), 2014, pp. 192-202.
71. Martynowych O. Ukrainians in Canada: The Formative Years, 1891–1924. Edmonton, 1991. 562 p.

72. Martynowych O. Ukrainians in Canada: the Interwar Years : Book 1, Social Structure, Religious Institutions, and Mass Organizations. Edmonton ; Toronto, 2016. 650 p.
73. Maslach, Christina, and Susan E. Jackson. “The Measurement of Experienced Burnout.” *Journal of Organizational Behavior*, vol. 2, no. 2, 1981, pp. 99–113.
74. Magocsi P. R. With Their Backs to the Mountains: A History of Carpathian Rus’ and Carpatho-Rusyns. Budapest, 2015. 511 p.
75. Palij M. Early Ukrainian Immigration to the United States and the Conversion of the Ukrainian Catholic Parish in Minneapolis to Russian Orthodoxy. Journal of Ukrainian Studies. Toronto, 1983. Vol. VIII, No. 2. P. 13–37.
76. Procko B. The Establishment of the Ruthenian Church in the United States, 1884–1907. Pennsylvania History. Bloomsburg, 1975. Vol. XLII, No. 2. P. 137–154.
77. Putnam, Robert D. “Bowling Alone: America's Declining Social Capital.” Journal of Democracy, vol. 6, no. 1, 1995, pp. 65–78
78. Sametz W. My Father The Priest: The Life and Times of the Very Reverend Dr Peter Sametz. Toronto, 2008. 262 p.
79. Wolowyna, O. 2012. Entry «Перепис Населення [Population Census]» в Енциклопедія Української Діяспори, Том 1: Сполучені Штати Америки, Книга 2 [in Encyclopedia of the Ukrainian Diaspora, Tom 1: United States of America, book 2]. New Yok, NTSh-A.

Резюме

Дипломна робота є дослідженням Української православної церкви в Північній та Південій Америці кінець XIX – перша чверть XXI століття. Сама робота є доводженням як церква з'явилася та почала виконувати свою культурну та просвітницьку місію. Розлянуто початок української еміграції до Америки та її вплив на формування перших релігійних громад. Дослідити соціально-економічне становище українських емігрантів, а також вплив цих факторів на розвиток церковних структур. Роль Української Православної Церкви у збереженні національної ідентичності українців в умовах еміграції. Процес формування перших православних парафій у США та Канаді, а також їх розвиток. Інституційне оформлення Української Православної Церкви в США та Канаді, а також розвиток церковної діяльності в цих країнах. Специфіку формування українських православних громад у Бразилії та Аргентині, а також розвиток церковних структур у цих країнах. Культурно-просвітницьку діяльність Української Православної Церкви в Америці, зокрема її роль у збереженні культурних традицій і мови українців у діаспорі. У першому розділі розглянуто про масову еміграцію до Америки та формування перших релігійних громад, який описує хто туди перший поїхав та творив цю місію. У другому розділі Становлення та розвиток УПЦ в Північній Америці в основному вони розвивалися у США та Канаді де саме створювались церкви, та як їх створювали де саме і хто керував. Третій розділ вказує вже про Становлення та розвиток у Північній Америці де ситуація з УПЦ була не така як у Північній Америці, як за кількості церков та священослужителів. Ця робота аналізує як люди, які поїхали з України до Північної та Південної Америки створювали свої духовні центри щоб не втратити свою віру та культуру.

Summary

The thesis is a study of the Ukrainian Orthodox Church in North and South America at the end of the 19th - the first quarter of the 21st century. The work itself is an argument about how the church appeared and began to fulfill its cultural and educational mission. The beginning of Ukrainian emigration to America and its influence on the formation of the first religious communities are discussed. To study the socio-economic situation of Ukrainian emigrants, as well as the influence of these factors on the development of church structures. The role of the Ukrainian Orthodox Church in preserving the national identity of Ukrainians in emigration. The process of forming the first Orthodox parishes in the USA and Canada, as well as their development. The institutional design of the Ukrainian Orthodox Church in the USA and Canada, as well as the development of church activities in these countries. The specifics of the formation of Ukrainian Orthodox communities in Brazil and Argentina, as well as the development of church structures in these countries. The cultural and educational activities of the Ukrainian Orthodox Church in America, in particular its role in preserving the cultural traditions and language of Ukrainians in the diaspora.

The first chapter discusses the mass emigration to America and the formation of the first religious communities, which describes who first went there and created this mission. In the second chapter, the Formation and Development of the UOC in North America, they mainly developed in the USA and Canada, where churches were created, and how they were created, where exactly, and who led them. The third chapter already indicates the Formation and Development in North America, where the situation with the UOC was not the same as in North America, in terms of the number of churches and clergy. This work analyzes how people who left Ukraine for North and South America created their spiritual centers so as not to lose their faith and culture.